

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (магістерської) роботи
за спеціальністю 281 – «Публічне управління та адміністрування»

на тему: «Удосконалення механізмів державного управління
ефективним розвитком регіонів»

Виконав студент групи ПУА-23м Сідоров І.І.

/ /

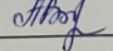
Керівник:

д.е.н., професор Іщенко М.І.

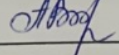
/ /

Нормоконтролер:

к.е.н., доцент Адамовська В.С.

/ /

Завідувач кафедри, к.е.н., доцент Адамовська В.С.

/ /

Кривий Ріг
2024 р.

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти: магістр
Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри ООПУА
канд. екон. наук, доцент Адамовська В.С.

« 28 » 06 2024 р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу здобувача вищої освіти

Сідорова Ігоря Ігоровича
(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Удосконалення механізмів державного управління ефективним розвитком регіонів»

керівник роботи Іщенко М.І., д.е.н., професор
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)
затверджено наказом по КНУ від «28» червня 2024 року № 527 с

2. Строк подання студентом роботи: 10 грудня 2024 р.

3. Вихідні дані до роботи: Інформаційну базу склали нормативно-правові акти щодо державного управління ефективним розвитком регіонів, а також наукові напрацювання учених в означеній сфері.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ
2 ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ) ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ

5. Перелік графічного матеріалу 7 таблиць, 20 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	к.е.н., доц. Адамовська В.С.	 16.08	 24.10
Розділ 2	к.е.н., доц. Адамовська В.С.	 25.10	 29.11

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Позначка про виконання
1	Співбесіда зі здобувачем вищої освіти за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	28.06.2024	виконано
2	Збір матеріалів до кваліфікаційної (магістерської) роботи	28.06.2024-20.07.2024	виконано
3	Групкування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (магістерської) роботи	21.06.2024-15.08.2024	виконано
4	Підготовка I розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	16.08.2024-24.10.2024	виконано
5	Підготовка II розділу кваліфікаційної (магістерської) роботи та подання його керівнику	25.10.2024-29.11.2024	виконано
6	Підготовка вступної частини	30.11.2024	виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи	04.12.2024	виконано
8	Отримання відгуку керівника	05.12.2024	виконано
9	Попередній захист роботи	06.12.2024	виконано
10	Захист роботи в ЕК	21.12.2024	виконано

Дата видачі завдання «28» червня 2024 р.

Здобувач вищої освіти _____

(підпис)

Сідоров І.І.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____

д.е.н., професор Іщенко М.І.

Міністерство освіти і науки України
Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра обліку, оподаткування, публічного управління та адміністрування

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (магістерську) роботу на тему:
«Удосконалення механізмів державного управління ефективним розвитком
регіонів»

63 сторінки, 7 таблиць, 20 рисунків, 61 джерело, 5 додатків

Мета дослідження – виявлення недоліків у існуючих механізмах державного управління розвитком регіонів та розробці пропозицій щодо їх вдосконалення для досягнення більш ефективного та збалансованого розвитку територій.

Завдання дослідження: розкрити сутність механізми державного управління регіональним розвитком; висвітлити державну регіональну політику та особливості управління регіональним розвитком; проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють питання держуправління розвитком регіонів; вивчити та проаналізувати зарубіжний досвід управління регіональним розвитком; проаналізувати Стратегію РР Дніпропетровської області; визначити напрями удосконалення механізмів держуправління ефективним розвитком регіонів.

Об'єкт дослідження: система держуправління розвитком регіонів.

Предмет дослідження: механізми держуправління розвитком Дніпропетровської області

Результати дослідження: розкрито сутність механізми державного управління регіональним розвитком; висвітлено державну регіональну політику та особливості управління регіональним розвитком; проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють питання держуправління розвитком регіонів; вивчено та проаналізовано зарубіжний досвід управління регіональним розвитком; проаналізовано Стратегію РР Дніпропетровської області; визначено напрями удосконалення механізмів держуправління ефективним розвитком регіонів (запропоновано алгоритм для розробки механізму держуправління РР, у т.ч. Дніпропетровської області, дозволить створити сприятливі умови для розвитку підприємництва в регіонах, що сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню доходів населення).

Ключові слова: МЕХАНІЗМ, ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТК, РЕГІОН, СТРАТЕГІЯ, РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА.

ЗМІСТ

	Стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ.....	2
РЕФЕРАТ.....	4
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ.....	6
ВСТУП.....	7
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ	9
1.1 Сутність механізми державного управління регіональним розвитком....	9
1.2 Державна регіональна політика та управління регіональним розвитком	17
1.3 Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють питання державного управління розвитком регіонів	23
Висновки до розділу 1.....	
2 ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ) ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ.....	29
2.1 Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком	29
2.2 Аналіз Стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області.....	35
2.3 Напрями удосконалення механізмів державного управління ефективним розвитком регіонів.....	49
Висновки до розділу 2	
ВИСНОВКИ.....	51
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53
ДОДАТКИ.....	64

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ,
СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ

1. ВВП – валовий внутрішній продукт;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. ДРУ – державне регіональне управління;
6. ЄС – Європейський Союз;
7. ЗУ – Закон України;
8. КУ – Конституція України;
9. од. – одиниці;
10. ОМС – орган місцевого самоврядування;
11. млн – мільйон;
12. р. – рік;
13. рр. – роки;
14. РР – регіональний розвиток;
15. РП – регіональна політика;
16. рис. – рисунок;
17. с. – сторінка;
18. ст. – стаття;
19. табл. – таблиця;
20. тис. – тисяча.

ВСТУП

Метою державного регіонального управління (далі – ДРУ) є визначення всього потенціалу регіону, забезпечивши ефективне використання ресурсів та створивши сприятливе середовище для розвитку бізнесу та покращення якості життя населення, яке проживає в тому чи іншому регіоні.

Ефективне використання, розподіл наявних в регіонах ресурсів та розвиток регіонів в цілому залежить від якісного державного управління ними: успішність розвитку регіону прямо пропорційна якості держуправління на місцевому рівні. У зв'язку з цим, ефективність держуправління є вирішальним фактором для розкриття всього потенціалу регіонів та забезпечення їх сталого розвитку. Для здійснення такого якісного та ефективного держуправління необхідні дієві механізми держуправління розвитком регіонів (далі - РР).

Механізми управління РР надзвичайно різноманітні та охоплюють як прямі адміністративні заходи, так і опосередковані інструменти економічного, соціального та іншого характеру. Дане питання є досить широким та потребує додаткових досліджень для виявлення новітніх та дієвих механізмів ефективного держуправління РР.

Дослідження вітчизняних вчених (В. Авер'янов, Б. Адамов, О. Амосов, С. Біла, Ю. Чернецький, Ю. Шаров та ін.) заклали фундамент для подальших наукових розробок у сфері теоретико-методологічного забезпечення держуправління РР. Незважаючи на значні досягнення в дослідженні теоретичних підходів та практичних інструментів з основ держуправління РР, багато аспектів цієї проблеми залишаються недостатньо вивченими, зокрема: забезпечення ефективного держуправління та побудови відповідних державних механізмів, що говорить про актуальність проведення подальших наукових досліджень у цьому напрямку.

Мета дослідження: виявлення недоліків у існуючих механізмах державного управління розвитком регіонів та розробці пропозицій щодо їх

вдосконалення для досягнення більш ефективного та збалансованого розвитку територій.

Завданням роботи є:

- розкрити сутність механізми державного управління регіональним розвитком;
- висвітлити державну регіональну політику та особливості управління регіональним розвитком;
- проаналізувати нормативно-правові акти, що регулюють питання держуправління розвитком регіонів;
- вивчити та проаналізувати зарубіжний досвід управління регіональним розвитком;
- проаналізувати Стратегію РР Дніпропетровської області;
- визначити напрями удосконалення механізмів держуправління ефективним розвитком регіонів.

Об'єкт дослідження: система держуправління розвитком регіонів.

Предмет дослідження: механізми держуправління розвитком Дніпропетровської області.

У роботі було використано наступні методи дослідження: аналіз, порівняння, систематизація та спостереження, SWOT-аналіз.

Дослідження виконано на основі систематичного огляду наукових праць, монографій, статей, нормативно-правових документів, що присвячені темі дослідження; порівняння різних теоретичних концепцій, моделей та підходів до управління РР тощо.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ

1.1 Сутність механізмів державного управління регіональним розвитком

Сучасне регіональне управління як наука про менеджмент потребує розробки ефективних інструментів для досягнення цілей і завдань розвитку регіонів. Саме ж поняття «механізм регіонального управління» досі не має чіткого трактування та потребує розробки чіткого визначення, оскільки його часто плутають із таким терміном як «система управління», що перешкоджає ефективному управлінню РР.

Система регіонального управління – це взаємопов’язана сукупність елементів (стратегії, плани, організаційні структури, ресурси та інструменти), яка забезпечує цілісний підхід до процесу управління РР, та спрямована на формування сприятливого середовища для життя, роботи та розвитку в регіоні із покращенням умов життя населення [1].

Виходячи із вище наведеного визначення, система державного регіонального управління є складним механізмом, який за допомогою визначених цілеспрямованих дій органів держвлади, стратегічного планування, чітко визначених принципів, функцій та структур, а також оптимального використання ресурсів, методів, технологій та інструментів впливає на всі сфери життя регіону та його населення. Завдяки такому механізму забезпечується координація зусиль різних суб’єктів держуправління для досягнення поставлених цілей РР. Отже, можна говорити про систему державного регіонального управління як про складну систему, в якій усі компоненти взаємодіють між собою та визначають ефективність її функціонування. А сам механізм управління є серцевиною цієї системи, але і він не може існувати ізольовано від інших елементів. Зовнішнє середовище, в якому функціонує система, також впливає на її діяльність, визначаючи як

можливості, так і обмеження [2].

«Механізм управління» – це сукупність засобів, які забезпечують досягнення бажаного результату шляхом впливу на об'єкт управління [1].

На думку О. Федорчака всі механізми управління можна класифікувати на три типи (рис. 1.1):

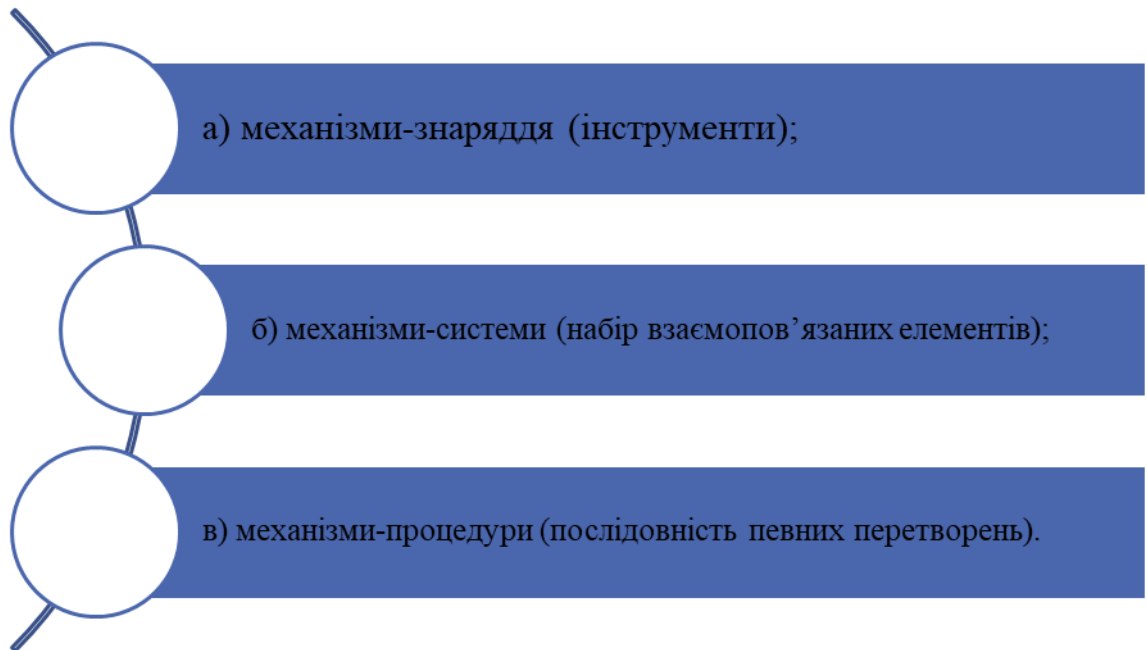

Рис. 1.1 - механізми управління за О. Федорчак [3]

Механізм управління є складною системою взаємопов'язаних елементів, що функціонує як єдине ціле з урахуванням того, що вплив на будь-який з цих елементів призводить до ланцюгової реакції, яка у свою чергу поширюється на всю систему та викликає бажані зміни в об'єкті управління. Цей процес можна порівняти із годинниковим механізмом, де кожна шестерня пов'язана з іншими і рух однієї призводить до руху всіх інших [4].

Як в теоретичних дослідженнях, так і при реальних управлінських процесах можна виділити окремі елементи механізму держуправління РР, що дозволяє детально вивчати їх функціонування та взаємодію [4]:

- а) організаційний;
- б) економічний;
- в) фінансовий;
- г) бюджетний;

- д) соціально-психологічний;
- е) адміністративний;
- є) інституційний;
- к) суспільно-політичний та інші [4].

Як правило, у практичній діяльності використовуються всі перераховані системні складові загального механізму регіонального управління, причому в різних поєднаннях, пропорціях і співвідношеннях.

Організаційно-економічний механізм здійснює такі основні масштабні процеси впливу (рис. 1.2):

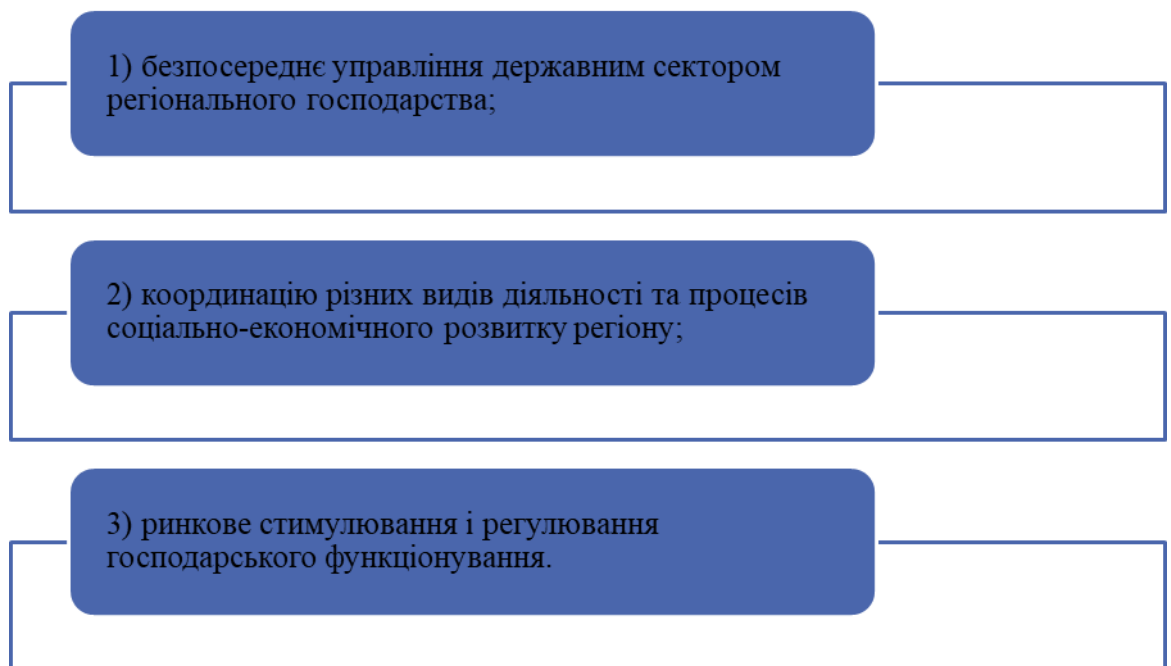

Рис. 1.2 – Процеси впливу організаційно-економічного механізму [2]

Організаційно-економічний механізм держуправління РР – це цілеспрямований вплив на різні аспекти розвитку регіону за допомогою комплексу інструментів. Вибір конкретних інструментів залежить від того, яких результатів планується досягти та в яких умовах здійснюється управління. Удосконалена схема організаційно-економічного механізму держуправління РР наведена на рис. 1.3.

Рис. 1.3 - Схема організаційно-економічного механізму державного регулювання сталим розвитком регіону [2;3]

Державні механізми управління РР – це комплекс юридичних, організаційних та економічних засобів, які держава використовує для формування сприятливих умов для розвитку регіонів, на соціально-економічні процеси в регіонах, стимулюючи їхній прогрес.

До основних механізмів відносяться [2;3]:

1. Загальні:

- законодавчо-нормативний;
- бюджетного регулювання;
- організаційно-кадрового забезпечення;
- прогнозування і програмування регіонального розвитку.

2. Спеціальні (цільові): спрямовані на розвиток таких форм територіальної організації, як: спеціальні економічні зони, кластери та технопарки, що сприяє концентрації виробництва, інновацій та інвестицій тощо [2;3].

Держуправління РР в Україні здійснюється через законодавчо визначені основні механізми, зокрема:

- Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [5], яка визначає основні напрямки розвитку України на найближчі роки та спрямована на створення умов для збалансованого розвитку всіх регіонів держави;

- Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки [6], що визначає стратегічні напрямки та пріоритети розвитку співпраці України з сусідніми державами на найближчі роки; стратегії і програми розвитку регіонів;

- угоди щодо РР;

- державні ініціативи («Велике будівництво», «ЄВідбудова», програми енергоефективності тощо);

- програми ЄС щодо фінансування різноманітних проектів в Україні, спрямованих на розвиток інфраструктури та підтримку малого і середнього бізнесу, розвиток громадянського суспільства тощо.

Однак, серед науковців виникають дискусії щодо ефективності

держуправління РР [7; 8; 9; 10]. Одні схиляються до думки, що найважливішим етапом процесу держуправління розвитком комплексної та з орієнтиром на євроінтеграційний процес регіональної соціально-економічної системи є побудова механізму реалізації [11; 12]. А механізм управління у загальному випадку є нічим іншим як певна послідовність станів, процесів, які визначають скоординовану дію, явище, а також систему, пристрій, який визначає порядок того чи іншого виду діяльності.

За словами вченого І. Дунаєва, ефективно держуправління РР передбачає цілеспрямований і комплексний вплив на всі сфери життя регіону – соціальну, екологічну та економічну. Цей вплив має здійснюватися спільними зусиллями органів влади, бізнесу та інших зацікавлених сторін з метою досягнення якісно нового рівня РР [7, с. 356].

Більш деталізовано до визначення структури механізму реалізації держуправління РР підійшов автор О. Качний (рис. 1.4) [8]:

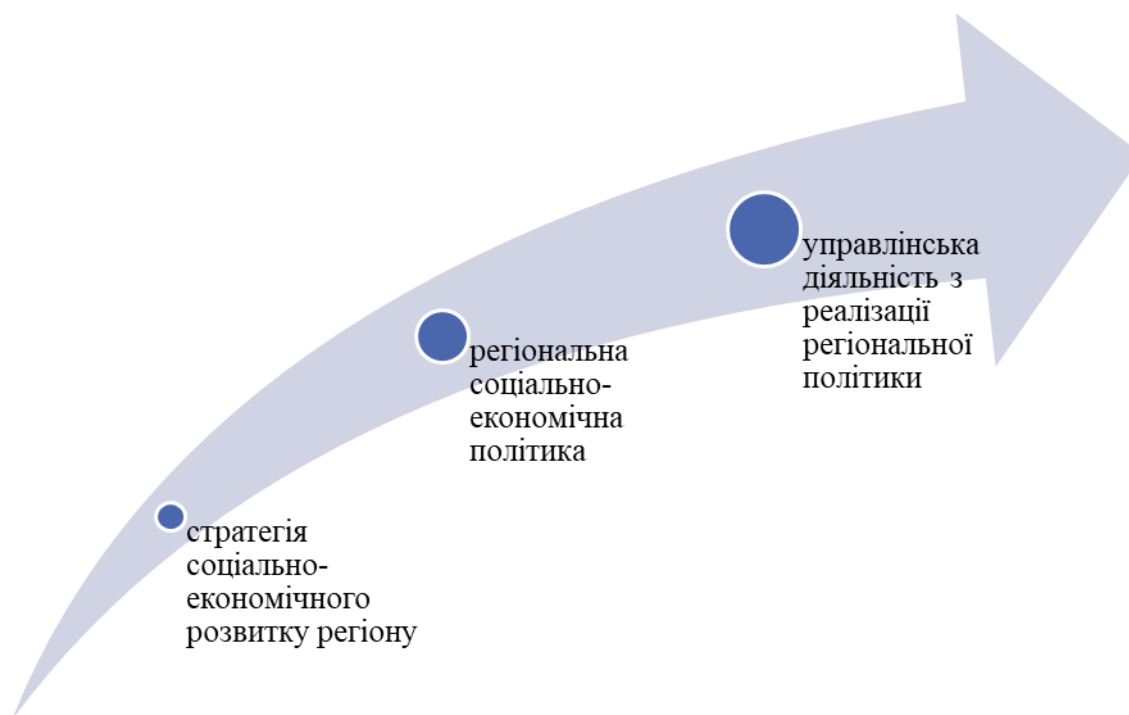

Рис. 1.4 – Структура механізму реалізації [8]

На думку дослідника М. Латиніна, регіональна соціально-економічна політика – це механізм управління, який дозволяє досягти збалансованого РР, покращити якість життя населення та підвищити конкурентоспроможність регіону [13, с. 61].

У роботах І. Архипенка зазначено, що механізм реалізації управлінського впливу на РР складається з цілого комплексу елементів. Це, зокрема, принципи, методи, функції та нормативні документи, які використовують регіональні органи держави для досягнення стратегічних цілей. Крім того, важливу роль відіграють системи контролю, які забезпечують ефективність процесу управління [14].

Проблематика механізмів управління РР є предметом дослідження багатьох науковців. Серед них варто відзначити М.В. Вишиванюка, який детально охарактеризував механізм управління РР в умовах сталого розвитку та запропонував шляхи його вдосконалення [15]. Зокрема, К.В. Бондар дослідила теоретичні основи держуправління РР та запропонувала адаптаційний підхід до удосконалення механізмів [16].

Автор І.В. Котов у свою чергу зосередився на механізмах держуправління сталим розвитком територіальних громад [17]. Дослідниця О. Могиль також вивчала механізми держуправління РР та запропонувала шляхи їх трансформації згідно з європейськими стандартами. А такі автори як Н.В. Медловська та О. В. Яценко висвітлили проблеми дослідження механізмів стійкого РР в Україні [18].

На рис. 1.5 наведено структуру механізму реалізації управління РР.

Дані рисунку 1.5 чітко вказують на те, що рівень розвитку країни безпосередньо залежить від ефективності системи держуправління. Зокрема, застаріла структура управління на регіональному рівні є серйозною перешкодою для досягнення цілей євроінтеграції та загального розвитку країни.

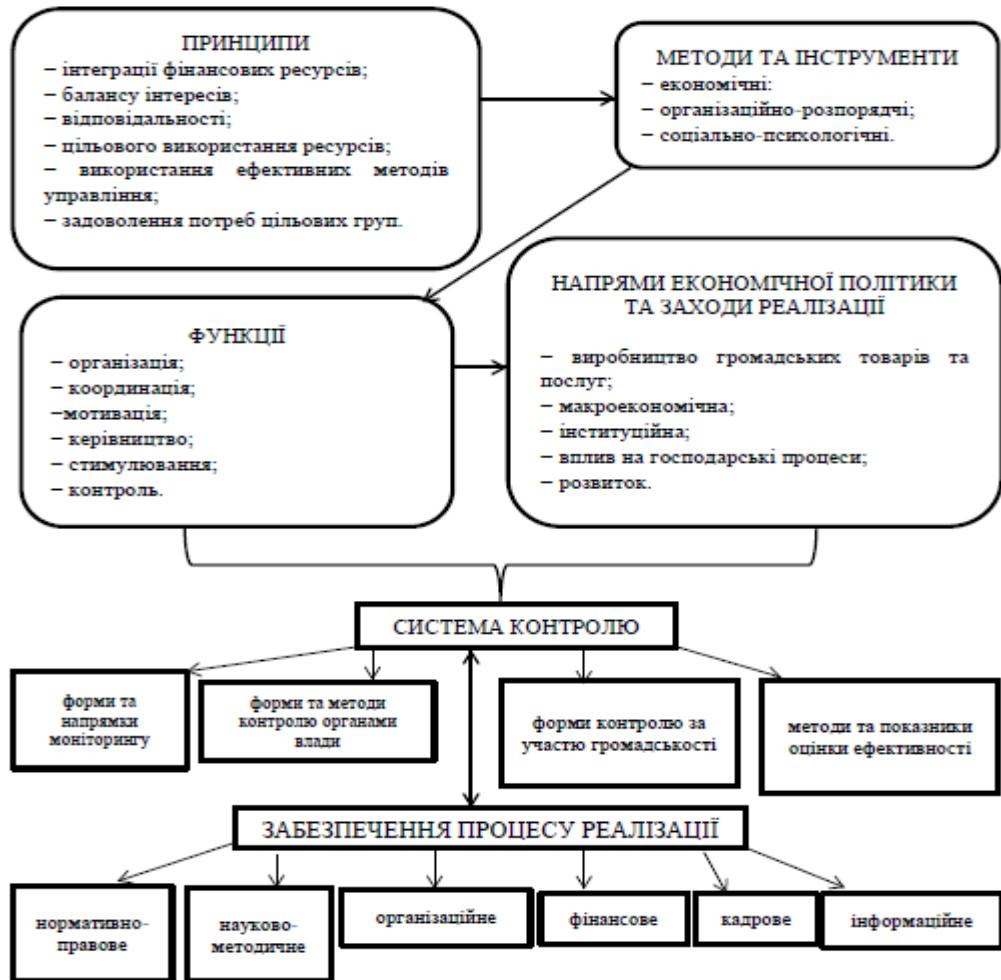

Рис. 1.5 – Структура механізму реалізації управління РР [4; 5]

Як зазначає В. Кравців, основною перешкодою для ефективного держуправління РР є (рис. 1.6):

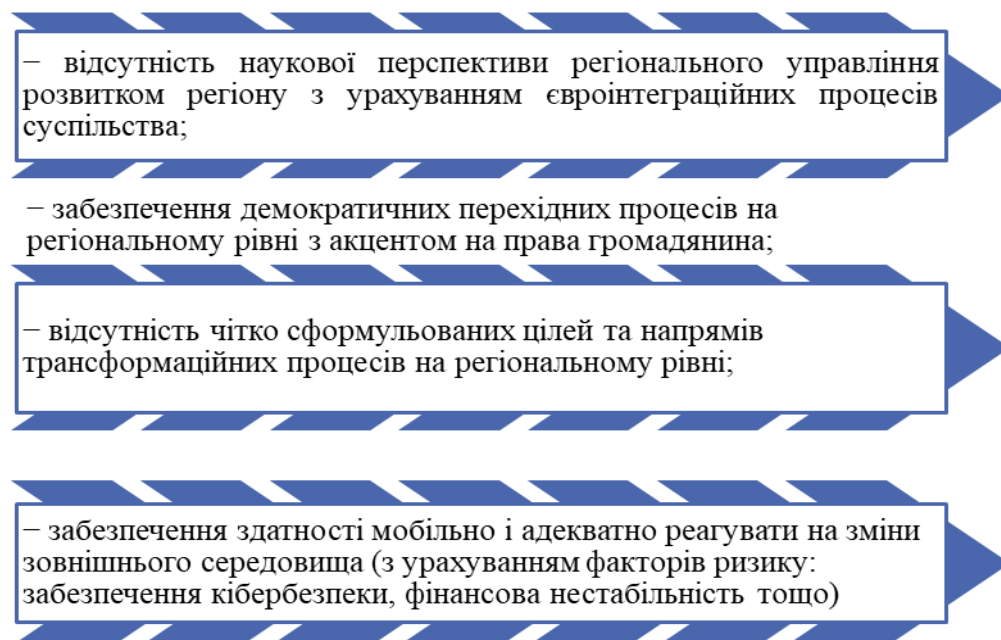

Рис. 1.6 – Перешкоди для ефективного держуправління РР [20, с. 134]

Отже, на основі проведених досліджень в контексті понятійно-категоріального апарату можна надати наступне визначення механізмам держуправління РР, що є системою взаємопов'язаних процесів, інструментів та методів, за допомогою яких держава забезпечує гармонійний розвиток різних територій країни. Ці механізми охоплюють правові, адміністративні, економічні та соціальні засоби, що використовуються для досягнення цілей регіональної політики, включаючи забезпечення сталого розвитку, зменшення диспропорцій між регіонами, створення сприятливих умов для інвестицій і підтримки підприємницької активності. Зокрема, до основних компонентів таких механізмів можна віднести: правові норми, інституційні структури (міністерства, департаменти, агентства, ради розвитку), фінансові ресурси, планування по розробці стратегій і програм розвитку регіонів, координація по взаємодії різних рівнів держави із залученням громадськості та бізнесу, контроль за виконанням планів та оцінка ефективності регіональної політики.

1.2 Державна регіональна політика та управління регіональним розвитком

Історично склалося так, що РР розглядався виключно крізь призму економічних показників, таких як зростання ВВП, рівень доходів населення та зайнятість [21]. Проте, починаючи з 80-х років минулого століття, відбулася значна трансформація в розумінні цього феномену. Сучасні дослідження все більше підкреслюють, що для адекватної оцінки РР необхідно враховувати не лише економічні, а й соціальні, екологічні, політичні та культурні аспекти [22; 23].

Міжрегіональні диспропорції в рівні життя та добробуті, навіть за схожих економічних показників, свідчать про те, що традиційні економічні індикатори не завжди можуть адекватно відобразити реальну ситуацію в регіонах [24; 25]. Це спонукало науковців шукати більш комплексні підходи до аналізу РР.

Сучасні дослідження демонструють, що дане поняття є динамічним і багатограним, і його не можна зводити лише до економічного зростання [26].

Сьогодні РР все частіше асоціюється з такими поняттями, як соціальна справедливість, екологічна стійкість та культурна різноманітність. Це означає, що успішний РР передбачає не лише економічне зростання, а й покращення якості життя населення, збереження природного середовища та збереження культурної спадщини [26].

Варто зазначити, що поняття РР є контекстуально залежним. Воно може відрізнятися в різних країнах та регіонах, оскільки залежить від історичних, культурних, географічних та політичних особливостей кожної конкретної території [27]. Крім того, поняття РР змінюється з часом у відповідь на глобальні та локальні виклики.

Таким чином, сучасні дослідження РР демонструють, що це складний і багатограний процес, який вимагає комплексного підходу. Для забезпечення збалансованого та стійкого розвитку регіонів необхідно враховувати не лише економічні, а й соціальні, екологічні, політичні та культурні фактори [80].

Повномасштабна війна в Україні поставила перед регіональною політикою (далі – РП) низку нових викликів. Зруйнована інфраструктура, масова міграція населення, зміна адміністративно-територіального устрою – все це вимагає розробки нових підходів до управління РР. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало каталізатором для розвитку нових наукових напрямів, які враховують як традиційні економічні фактори, так і політичні, соціальні та гуманітарні аспекти РР [28, с. 203].

Для ефективного управління РР необхідний системний підхід, який враховує взаємозв'язок економічних, соціальних, політичних та культурних факторів. Однак, в українській практиці часто домінує фрагментарний підхід, коли різні аспекти РР розглядаються ізольовано. Це призводить до неефективного використання ресурсів і не дозволяє досягти синергетичного ефекту від реалізації РП [29, с. 48]. Боротьба за ресурси, повноваження та вплив між центром і регіонами призводить до того, що РП часто носить реактивний

характер і спрямована на вирішення поточних проблем, а не на стратегічне планування розвитку. Це, в свою чергу, ускладнює формування єдиної державної РП [29, с. 48].

Згідно з поглядами З. Варналій, успішна РП має забезпечити оптимальний баланс між інтересами держави в цілому та інтересами окремих регіонів. Держава, з одного боку, повинна координувати розвиток усіх територій, а з іншого – делегувати частину своїх повноважень на місцевий рівень, щоб стимулювати ініціативи та відповідальність громад. При цьому, держава залишається важливим арбітром у вирішенні конфліктів інтересів між різними рівнями управління та соціальними групами [29, с. 48].

С. Максименко розглядає РП як інструмент для досягнення більш рівномірного розвитку різних регіонів країни. Вона дозволяє коригувати диспропорції, які виникають внаслідок історичних, економічних та соціальних факторів, і створювати рівні умови для життя і діяльності населення в усіх куточках держави [30].

На думку В. Семиноженка та Б. Данилишині, РП є цілеспрямованою діяльністю держави, спрямованою на вдосконалення адміністративно-територіального устрою країни та оптимізацію економічних відносин між центром і регіонами. Основною метою такої політики є забезпечення збалансованого розвитку всіх територій за рахунок ефективного використання як внутрішніх, так і зовнішніх ресурсів у контексті глобалізації світової економіки [31, с. 15].

Колектив авторів Національного інституту стратегічних досліджень у монографії «Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети» визначає регіональну політику як: «Сферу діяльності з управління економічним, соціальним, екологічним і політичним розвитком країни в регіональному аспекті відповідно до заздалегідь розробленої програми» [32, с. 19]. Таке трактування є значно ширшим і демонструє основну мету та ідею регіональної політики. Визначальним, на нашу думку, є те, що автори акцентують увагу, що регулювання і розвиток регіонів має базуватися

на конкретній програмі, розробленій під відповідний регіон, його економічний, соціальний, політичний потенціал тощо.

Автори монографії «Державна РП України: особливості та стратегічні пріоритети» акцентують увагу на тому, що РП повинна базуватися на чітко визначених цілях і завданнях, які формулюються у вигляді програм [32, с. 19]. Ці програми повинні враховувати особливості кожного регіону та бути спрямованими на максимальне використання його потенціалу. Такий підхід дозволяє забезпечити системність і ефективність управління РР.

У монографії М. Долішнього «Організаційне та наукове забезпечення реалізації РП в Україні» [33] РП розглядається як комплексна система заходів, які напружені на узгодження інтересів держави та регіонів. Автор підкреслює, що така політика повинна враховувати різноманітні фактори, включаючи історичні, етнічні, соціальні, економічні та екологічні особливості кожної території. Такий індивідуальний підхід дозволяє розробити ефективні механізми взаємодії між центром і регіонами, що, у свою чергу, сприяє раціональному використанню ресурсів та збалансованому розвитку країни в цілому [33, с. 8].

Автори Є. Кіш та С. Максименко у своїх дослідженнях визначили перелік базових принципів РП, що безпосередньо відповідає класифікації країн ЄС (рис. 1.7) [34, с. 53].

Аналіз європейського досвіду регіональної політики демонструє ефективність принципів концентрації та адиціоналізму. Впровадження цих принципів в Україні могло б сприяти більш швидкому розвитку депресивних регіонів та зменшенню регіональних диспропорцій. Однак, для успішної реалізації цих принципів необхідно подолати низку бар'єрів та забезпечити достатнє фінансування. Для прикладу, в європейських країнах фінансування 50% вартості того чи іншого проєкту здійснюється державою-членом ЄС [34, с. 53].

Принципи РП:	субсидіарність (громадсько-політичний принцип, за яким вищі суспільні одиниці мають право і повинні розв'язувати лише ті проблеми, на виконання яких нижчі структури нездатні);
	децентралізація (перерозподіл повноважень регіонів з метою їх ефективного використання та заохочення регіональних ініціатив, оптимізації практичного вирішення питань саме на регіональному рівні);
	партнерство (співробітництво) між суб'єктами різних рівнів (Євросоюз, держава, регіон) територіально-адміністративних одиниць для реалізації конкретного проекту;
	програмування (це розроблення на основі партнерства стратегії розвитку з урахуванням пріоритетних довгострокових та короткострокових цілей);
	концентрація (фінансові ресурси, які надав ЄС окремим державам-членам чи суб'єктам територіального, регіонального розвитку, мають бути доповнені за рахунок місцевих джерел).

Рис. 1.7 – Базові принципи РП [34, с. 53]

Важливо зазначити, що сьогодні в умовах євроінтеграції України до складу ЄС розроблені принципи реалізації державної РП, які найбільш точно відповідають сучасним потребам та особливостям розвитку українських регіонів (табл. 1.1) [35]:

Таблиця 1.1 – Методологічні принципи реалізації державної РП

Принципи	Опис
Системність	сучасний регіон повинен розглядатися одночасно і як цілісна система, і як невід'ємна частина української держави
Єдність економічного та соціального ефектів	розкриває взаємозалежність та кореляцію чинників економічного зростання
Відповідність світовим пріоритетам розвитку	врахування трьох основних стратегічних орієнтирів: <u>інноваційність</u> економіки; соціалізація; гуманізація та екологізація процесів регіонального розвитку
<u>Взаємоузгодженість</u> галузевих та територіальних пріоритетів розвитку	з метою підвищення конкурентоспроможності територій
Наступність у часі	суть якого полягає в діалектичній взаємодії двох протилежностей – стабільності й динамізму

Децентралізація відкриває нові можливості для РР, надаючи їм більше свободи у прийнятті рішень. Однак, цей процес також пов'язаний з певними викликами. Для успішної реалізації децентралізації необхідно створити ефективну систему взаємодії між центральною та місцевою владою, забезпечити належне фінансування регіонів та підвищити рівень професійності місцевих управлінців. Лише за таких умов можна досягти збалансованого розвитку країни та забезпечити дотримання загальнонаціональних інтересів.

За словами Є. Кіша, О. Вишнякова та Л. Лендьела, успішна імплементація європейської РР в Україні передбачає неухильне дотримання її основних принципів. Для цього необхідно розробити відповідну концепцію, яка враховуватиме специфіку українських регіонів [36, с. 32].

Для успішної імплементації європейських принципів РР в Україні необхідно здійснити комплексні системні зміни. Це стосується не лише законодавства, але й інституційних механізмів, фінансових систем та менталітету. Адаптація європейського досвіду вимагає від України не лише формального прийняття європейських норм, але й створення умов для їх ефективного функціонування.

Таким чином, державна РР – це цілеспрямована діяльність держави, спрямована на створення рівних можливостей для розвитку всіх регіонів країни. За допомогою різних інструментів і механізмів держрегулювання, держава прагне забезпечити збалансований розвиток регіонів, підвищити рівень життя населення та уникнути надмірних диспропорцій між регіонами. З огляду на курс України на євроінтеграцію, РР набуває особливої актуальності, оскільки є одним з ключових інструментів адаптації до стандартів Європейського Союзу.

1.3 Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють питання державного управління розвитком регіонів

В українському законодавстві відсутнє чітке та однозначне визначення поняття «держуправління РР». Це пов'язано з багатогранністю самого процесу РР, який охоплює економічні, соціальні, екологічні та інші аспекти. Крім того, динамічний характер суспільних відносин та постійні зміни в законодавстві не дозволяють закріпити жорстке визначення, яке б охоплювало всі нюанси цього складного явища.

При цьому, нормативно-правова база, що регулює держуправління регіональним розвитком, є фрагментарною і розподіленою між різними законами України.

Однак, основні положення щодо державного управління РР розсіяні по різних ЗУ (табл. 1.2):

Таблиця 1.2 – Основні положення щодо держуправління РР в законодавчій базі

Принципи	Опис
Конституція України	Загальні принципи організації державної влади, розподіл повноважень між центральною та місцевою владою, забезпечення збалансованого розвитку територій
Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»	Регулює повноваження органів місцевого самоврядування у сфері соціально-економічного розвитку територій
Закон України «Про засади державної регіональної політики»	Цей закон містить загальні положення щодо державної регіональної політики, її цілей, завдань та механізмів реалізації. Хоча він не містить прямого визначення, але визначає основні напрямки державного управління регіональним розвитком

ЗУ «Про засади державної РР» [37] запровадив в Україні європейську модель управління РР, яка базується на п'яти взаємопов'язаних елементах: плануванні, фінансуванні, реалізації, моніторингу та оцінці, а також інституційному забезпеченні. Цей системний підхід передбачає, що ефективність роботи кожного з цих елементів є критично важливою для успішної реалізації РР в цілому [37].

Ухвалені у липні 2022 року зміни до ЗУ «Про засади державної РП» [37] суттєво оновили систему планування РР. Зокрема, було запроваджено трирівневу модель стратегічного планування, що передбачає розробку стратегій на державному, регіональному та місцевому рівнях. Крім того, цей закон визначає засади відновлення територій, постраждалих внаслідок збройної агресії, та вводить поняття «функціональних типів територій», що дозволить застосовувати диференційований підхід до розвитку різних регіонів країни, таких як регіональні полюси зростання чи то агломерації, чи сільські території з відповідними програмами їх підтримки (рис. 1.8) [37].

Закон визначає чотири функціональні типи територій:	території відновлення;
	регіональні полюси зростання;
	території з особливими умовами для розвитку;
	території сталого розвитку.

Рис. 1.8 – Функціональні типи територій згідно законодавства [23]

Для забезпечення системного підходу до розвитку територій необхідно, щоб усі стратегічні документи місцевого рівня (стратегії розвитку, плани відновлення, плани просторового розвитку тощо) були взаємопов'язаними та узгодженими між собою. Крім того, важливо забезпечити відповідність цих документів потенційним джерелам фінансування, що дозволить оптимізувати використання коштів.

Євроінтеграційні процеси та війна в Україні змістили орієнтири державної РП. Створення сильного центрального органу, відповідального за РП, є важливим кроком на шляху до ЄС. В Україні ж ліквідація Міністерства регрозвитку призвела до втрати фокусу на РП. Хоча існує розуміння необхідності відновлення, пріоритети державної політики змістилися у бік відбудови, відсуваючи на другий план системні реформи в РР.

Реорганізація державлади в контексті відновлення України, що виявилася в об'єднанні Міністерства розвитку громад та територій з Міністерством інфраструктури, призвела до значних кадрових змін. Висока плинність кадрів, спричинена цим процесом, негативно вплинула на збереження інституційної пам'яті та ефективність управління в новоствореному міністерстві.

Для ефективної координації процесів відновлення та розвитку інфраструктури було створено Держагентство відновлення, яке має регіональні відділення. Водночас, на регіональному рівні відповідальність за розробку РП покладено на адміністрації областей, частина з яких перебуває під військовим управлінням. Така ситуація створює ризики зменшення залученості місцевих громад до процесу прийняття рішень, що може негативно вплинути на ефективність відновлення.

Незважаючи на важливу роль агенцій регрозвитку у процесах децентралізації та РР, їхня діяльність потребує суттєвого реформування та залучення інвестицій у 22 областях. Нечіткі повноваження, висока ротація кадрів та недостатнє фінансування підривають їхню ефективність і вимагають розробки нових підходів до організації їхньої роботи.

Також зважаючи на масштабні руйнування та зміни, спричинені війною, існуюча Державна стратегія РР на 2021-2027 роки потребує суттєвого оновлення [5].

Для розробки нової стратегії необхідно провести широкі консультації з усіма зацікавленими сторонами, аби врахувати різноманітні потреби регіонів, які зазнали значних змін внаслідок бойових дій [5].

Усі реформи, зміни, удосконалення відображаються у нормативно-законодавчому регулюванні сфери держуправління РР.

Нормативно-правові акти у сфері держуправління РР в Україні наведена в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 – Законодавчі акти з питань держуправління РР

Документ	Характеристика
1	2
Конституція України [38]	<p>Ст. 132. Територіальний устрій України ґрунтується на засадах єдності та цілісності державної території, поєднання централізації і децентралізації у здійсненні державної влади, збалансованості і соціально-економічного розвитку регіонів, з урахуванням їх історичних, економічних, екологічних, географічних і демографічних особливостей, етнічних і культурних традицій.</p> <p>Ст. 133. Систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села.</p> <p>До складу України входять: Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська області, міста Київ та Севастополь. Міста Київ та Севастополь мають спеціальний статус, який визначається законами України.</p>
Бюджетний кодекс України [39]	<p>При складанні Бюджетної декларації та проекту Державного бюджету України державний фонд регіонального розвитку визначається в обсязі не менше 1,5 відсотка прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України на відповідний бюджетний період.</p> <p>Державний фонд регіонального розвитку створюється у складі державного бюджету.</p> <p>бюджетна пропозиція - документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції до Кошти державного фонду регіонального розвитку спрямовуються на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що мають на меті розвиток регіонів і відповідають пріоритетам, визначеним Державною стратегією регіонального розвитку та відповідними регіональними стратегіями розвитку.</p> <p>Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, утворює комісію для оцінки та відбору програм і проектів, до складу якої входять члени Комітету Верховної Ради України з питань бюджету за рішенням цього комітету (чисельністю не менше 50 відсотків складу такої комісії). Така комісія на підставі поданих пропозицій здійснює оцінку та відбір зазначених програм і проектів на конкурсних засадах у межах обсягу коштів державного фонду регіонального розвитку:</p> <p>20 відсотків коштів - з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку регіонів відповідно до показника валового регіонального продукту в розрахунку на одну особу (для регіонів, у яких цей показник менше 75 відсотків середнього показника по Україні).</p>

Документ	Характеристика
1	2
Господарський Кодекс [40]	Господарський кодекс України встановлює відповідно до Конституції України правові основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Правове закріплення економічної політики здійснюється шляхом визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, у прогнозах і програмах економічного і соціального розвитку України та окремих її регіонів, програмах діяльності КМУ, цільових програмах економічного, науково-технічного і соціального розвитку, а також відповідних законодавчих актах
ЗУ «Про засади державної регіональної політики» [44]	Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України.
ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій» [41]	Цей Закон визначає основні правові, економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та організаційні засади державної регіональної політики як складової частини внутрішньої політики України, встановлює особливості відновлення регіонів та територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України
Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції» [42]	про внесення змін до Закону України "Про засади державної регіональної політики" щодо підвищення спроможності агенцій регіонального розвитку; про внесення змін до Закону України "Про стимулювання розвитку регіонів" щодо посилення конкурентоспроможності регіонів
Постанова КМУ Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки [37]	Ця Стратегія є основним планувальним документом для реалізації секторальних стратегій розвитку, координації державної політики у різних сферах, досягнення ефективності використання державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах людини, єдності держави, сталого розвитку історичних населених місць та збереження традиційного характеру історичного середовища, збереження навколишнього природного середовища та сталого використання природних ресурсів для нинішнього та майбутніх поколінь українців. Ця Стратегія визначає генеральний вектор сталого розвитку регіонів та розроблена відповідно до Цілей сталого розвитку України до 2030 року

Отже, існуюча нормативно-правова база, що регулює систему моніторингу та оцінки РР, характеризується складністю та фрагментарністю. Вона не лише не забезпечує ефективного управління процесами РР, але й потребує термінового оновлення з огляду на сучасні виклики та перспективи розвитку України. Зокрема, необхідно врахувати вплив повномасштабної війни, а також необхідність інтеграції до європейського та євроатлантичного простору.

Висновки по 1 розділу

Дослідження присвячено аналізу трансформації механізмів державного управління РР в Україні в умовах повномасштабної російської агресії. В роботі розглядаються теоретичні засади держуправління РР, аналізується чинне законодавство з урахуванням внесених змін, а також практичні аспекти реалізації державної РП в нових умовах.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю адаптації системи держуправління РР до нових викликів, спричинених війною. Зруйнована інфраструктура, вимушена міграція населення, зміна економічних умов – все це потребує розробки нових підходів та інструментів управління.

У результаті дослідження було встановлено, що:

- існуюча система держуправління РР в Україні має як сильні, так і слабкі сторони;
- основними механізмами державного впливу на РР є фінансові, адміністративні та інформаційні інструменти;
- державна РП потребує подальшого вдосконалення з урахуванням нових викликів;
- чинне законодавство у сфері РР потребує оновлення та систематизації;
- одним з основних проблемних питань є недостатнє фінансування РР, а також розподіл ресурсів, який не завжди відповідає потребам регіонів.

2 ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ РЕГІОНІВ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ І В УКРАЇНІ (НА ПРИКЛАДІ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ) ТА ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ

2.1 Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком

Аналіз досвіду країн ЄС та інших розвинених держав демонструє, що ефективне управління РР є одним з ключових факторів сталого розвитку. Україна має унікальну можливість скористатися цим досвідом для розробки власної стратегії РР. Зарубіжні практики можуть допомогти у вирішенні таких проблем, як диспропорції у розвитку, нерівномірний розподіл ресурсів та неефективність управління. Впровадження сучасних підходів до планування, фінансування та моніторингу РР дозволить нам наблизитися до європейських стандартів.

Для забезпечення ефективного держуправління РР необхідно розробити та впровадити нові інструменти та механізми. Це стосується, зокрема, розробки та реалізації регіональних стратегій, цільових програм та проєктів розвитку, а також зміцнення міжрегіонального співробітництва. Сучасні інструменти управління повинні бути спрямовані на вирішення конкретних проблем регіонів та забезпечення їх сталого розвитку.

Досвід країн Центрально-Східної Європи, які в другій половині ХХ ст. зіткнулися з подібними до наших проблемами РР, є цінним уроком для України. Безсистемний підхід до РР, який використовувався в цих країнах, призвів до посилення соціальної нерівності та гальмування економічного зростання. Тому відбувався активний пошук оптимальні моделі РР, які б дозволили збалансувати інтереси різних регіонів та забезпечити стійкий розвиток країни в цілому. Варто зазначити, що вибір між політикою національної конвергенції (злиття) та регіональної конвергенції був непростим компромісом, який кожна країна вирішувала з урахуванням своїх особливостей [45].

Аналіз досвіду, наприклад, країн Центрально-Східної Європи дозволяє зробити кілька важливих висновків [45, с. 54]:

1. Проблема регіональних дисбалансів є складною та вимагає комплексного підходу.

2. Вибір стратегії РР залежить від конкретних умов кожної країни.

3. Успіх регіональної політики залежить від ефективного використання потенціалу кожного регіону [45, с. 54].

У свою чергу, Україна може винести для себе з цього досвіду наступні уроки (рис. 2.1):

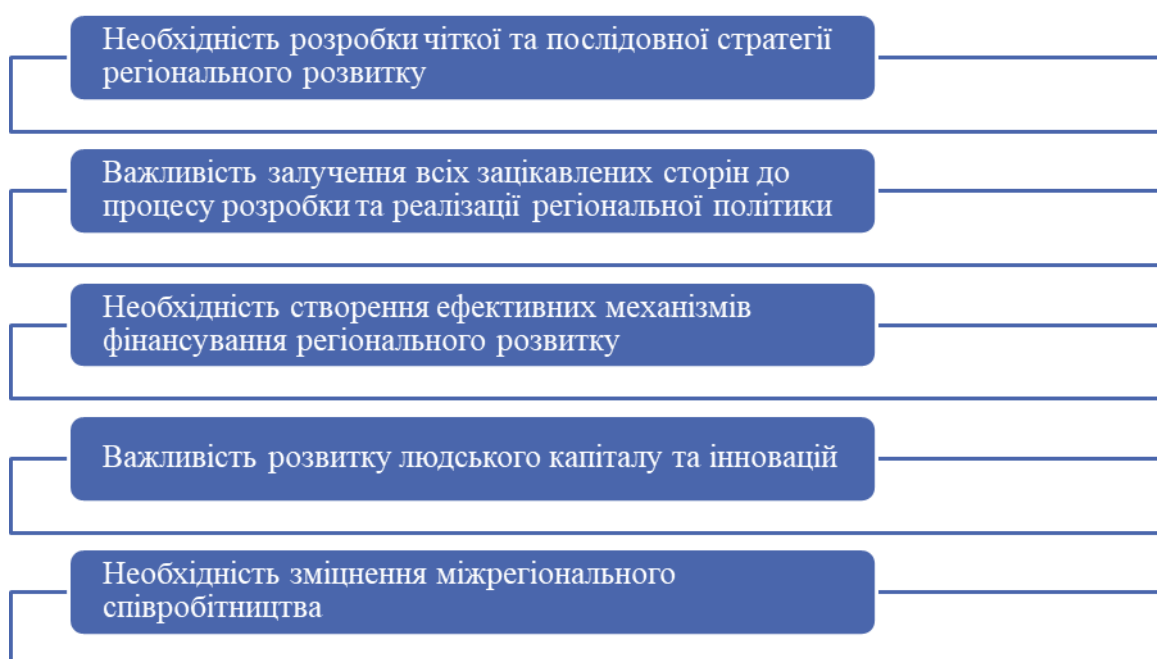

Рис. 2.1 – Перейняття досвіду країн Центрально-Східної Європи для України [45]

Реформа адмініструю в Польщі, яка передбачала децентралізацію влади та розширення повноважень регіонів, стала потужним імпульсом для формування нової концепції РР. Спочатку основним пріоритетом було зменшення дисбалансів між регіонами, однак згодом фокус змістився на підвищення конкурентоспроможності всієї національної економіки. Це означає, що підтримка відсталих регіонів поєднувалася зі стимулюванням розвитку

сильних, з акцентом на інновації, технології та міжнародне співробітництво [46, с. 207].

Конкурентні переваги регіонів можуть бути дуже різноманітними. Це можуть бути як природні ресурси, так і розвинені галузі промисловості, високий рівень освіти, сприятливий інвестиційний клімат тощо. Важливо розуміти, що природні переваги, хоча й є важливим фактором, не є визначальним. Так, наприклад, для того, щоб перетворити природні ресурси на конкурентні переваги, необхідні значні інвестиції в розвиток інфраструктури, людського капіталу та технологій. Крім того, важливо створити сприятливе інституційне середовище, яке стимулюватиме підприємництво та інновації.

Досвід багатьох країн свідчить про те, що найбільш успішними є ті регіони, які здатні диверсифікувати свою економіку та створювати нові конкурентні переваги (табл. 2.1).

Угорщина обрала модель РР, в якій важлива роль відводиться як державі, так і ОМС. Держава створила необхідні інституційні рамки для реалізації РП, а місцеві органи держави були наділені широкими повноваженнями для вирішення проблем на своїх територіях. Особлива увага приділялася розвитку сільських територій, оскільки їхній потенціал був недооцінений протягом тривалого часу. Реалізація РП передбачала залучення широкого кола зацікавлених сторін, включаючи бізнес, громадські організації та наукові установи (рис. 2.2) [47, с. 98].

Основні цілі регіональної політики в Угорщині:	Створення умов для розвитку ринкової економіки у всіх регіонах країни.
	Зменшення економічних і соціальних диспропорцій між регіонами.
	Стимулювання місцевої ініціативи та активізація ролі регіонів у прийнятті рішень.

Рис. 2.2 – Перелік основних цілей РП В Угорщині [47]

Таблиця 2.1 - Джерела конкурентоспроможності економічно розвинених країн світу [48; 49]

Країни	ВНД* на душу	Джерела конкурентоспроможності
1	2	3
Монако	203 900	Туризм, будівництво, фармацевтична, хімічна та електронна промисловість, банківський та фінансовий сектор. Гарантована банківська таємниця та низькі податки. Добре розвинена та диверсифікована економіка.
Ліхтенштейн	113210	Широка диверсифікація економіки, наукові дослідження та розвиток кваліфікованої експертизи, високотехнологічні та «нішеві» продукти, розвинений сектор фінансових послуг.
Норвегія	86 440	3/4 загальних запасів та родовищ нафти та половина всіх запасів газу в Західній Європі. Виробництво електроенергії, що забезпечується за рахунок гідроелектростанцій. Електрометалургія, у якій широко використовується дешева гідроенергія. Виробництво алюмінію. Целюлозно-паперова промисловість.
Люксембург	74 430	Диверсифікована економіка, розвинена сфера послуг, у т. ч. банківська справа, створення телекомунікаційних мереж та виробництво аудіо- та відеотехніки, людський капітал.
Данія	58 930	Збалансований держбюджет, стабільна валюта, низькі процентні ставки та низький рівень інфляції. Конкурентоспроможні витрати на робочу силу та висока продуктивність праці. Видобуток та експорт нафти та газу. Сильне та прибуткове виробництво хайтек.
Швейцарія	56 370	Висококваліфікована робоча сила, надійна сфера послуг. Виробництво високотехнологічної продукції. Мікроелектроніка, біотехнологічна, електротехнічна та фармацевтична промисловість, банківський сектор.
Нідерланди	49 350	Висококваліфікована та багатомовна робоча сила. Харчова промисловість, видобуток та переробка нафти. Концерни типу <i>Philips</i> і <i>Shell</i> , що діють у всьому світі. Рівні відносини між працівниками та роботодавцями. Розвинена транспортна система та дистрибуторська інфраструктура.
Швеція	48 930	Високий рівень інновацій, високорозвинена і постійно модернізована інфраструктура, відмінний стан техніки, добре освічений персонал, який володіє англійською мовою. Фірми зі світовою популярністю - <i>Oriflame</i> , <i>Saab</i> , <i>Scania</i> , <i>Volvo</i> , <i>Volvo Trucks</i> , <i>Ericsson</i> , <i>TELE2</i> , <i>Electrolux</i> , <i>IKEA</i> , <i>TetraPak</i> , <i>Alfa Laval</i> , <i>SKF</i> .
США	47 240	Найбільша, диверсифікована економіка. Високий рівень технічного розвитку та інших сфер господарства. Наукові дослідження, сфера послуг. Провідний виробник програмного забезпечення. Розвинена система вищої освіти, особливо у галузі високих технологій. Широке поширення американської культури у світі. Найбільший у світі експортер товарів. Кваліфікований персонал.
Австрія	46 850	Сильні торгові відносини із країнами Центральної, Східної та Південно-Східної Європи. Широка виробнича база. Розвинена хімічна та нафтохімічна промисловість, виробництво електротехніки, текстильна промисловість, деревообробка, туризм. Кваліфікована робоча сила.
Фінляндія	45 680	Експорт (понад 80% від загального обсягу виробництва). Розвинений сектор хай-тек (мобільні телефони, інтернет-послуги). Перше місце у світі з виробництва паперу. Зростаюча інвестиційна привабливість.

Продовження табл. 2.1

1	2	3
Бельгія	45310	Один з найбільших виробників металопродукції, текстилю та хай-тек. Торгівля діамантами. Високорозвинена хімічна промисловість. Добре освічена та високомотивована, багатомовна робоча сила з високою продуктивністю праці. Привабливе місце для американських ТНК. Гарна водна транспортна мережа.
Ірландія	44310	Найбільший у Європі виробник цинку. Зростання сфери послуг (55% ВВП). «Кельтське економічне диво»: інвестування у інформаційні технології, телекомунікації, охорону здоров'я та фармацевтику, міжнародні та фінансові послуги, виробництво програмних продуктів, електронну комерцію.
Канада	42 170	Технологічно високорозвинене індустріальне суспільство. Позитивний торговельний баланс, запаси природних ресурсів, кваліфікована робоча сила, висока концентрація капіталів.
Великобританія	41 520	Лідер європейської торгівлі та великий фінансовий центр. Видобуток нафти та газу, машинобудування, хімічна та нафтохімічна, чорна металургія, нафтопереробка. Великий постачальник готової промислової продукції на світовий ринок та великий експортер капіталу. Машинобудування, хімічне та

Країни Північної Європи, зокрема Франція, Нідерланди, Австрія та Бельгія, мають значний досвід у проведенні РП. Однак, кожна з цих країн має свої особливості. Наприклад, Франція, як один із лідерів у проведенні РП в Європі, має багатий досвід подолання надмірної централізації. Наприкінці 40-х років ХХ століття, коли населення Парижа стрімко зростало, а інші регіони відчували відтік населення та ресурсів, уряд розробив амбітну програму децентралізації. Головною метою було збалансування розвитку територій та створення більш рівномірних умов для життя та роботи по всій країні. Для цього було використано низку фінансових інструментів, таких як податкові пільги та субсидії для підприємств, які переміщувалися за межі Парижа. Цей досвід демонструє, як державна політика може ефективно впливати на розподіл економічної активності та сприяти розвитку відсталіх регіонів [50].

Досвід Франції в галузі РР та місцевого самоврядування може бути корисним для України, яка також здійснює реформи у цих сферах. Французький досвід демонструє, що успішна децентралізація вимагає не лише передачі повноважень на місця, але й створення ефективних механізмів міжмуніципального співробітництва [50, с. 53].

Одним з таких механізмів є планові контракти «держава-регіон», які

стимулюють регіони до розробки власних стратегій розвитку та залучення коштів з державного бюджету. Цей досвід може бути використаний в Україні для розробки подібних інструментів фінансування та планування розвитку територій. [51, с. 451-452].

Швеція має добре розвинену систему регулювання, де центральна влада, представлена Міністерством промисловості та торгівлі, відіграє важливу роль у формуванні та реалізації РП. Спеціалізовані підрозділи міністерства займаються розробкою стратегій для слаборозвинених регіонів, контролем за їхнім виконанням та взаємодією з Європейською Комісією. Водночас, саме регіональні адміністрації відповідають за реалізацію загальнонаціональних директив на місцях. Цей поділ відповідальності дозволяє поєднати централізоване планування з гнучким реагуванням на місцеві потреби [50].

Важливим інструментом РП Швеції є державні регіональні компанії. Вони беруть активну участь у модернізації підприємств, підтримці малого та середнього бізнесу, сприяючи таким чином диверсифікації економіки регіонів та створенню нових робочих місць.

У Канаді та США функціонує розвинена система держорганів, що відповідають за формування та реалізацію РП. Так, у Канаді створено спеціальний комітет Кабінету Міністрів, який займається питаннями економічного та РР. У США існує Президентська комісія з проблем федералізму, яка розробляє рекомендації щодо покращення відносин між федеральним центром і штатами [50].

США мають багатий досвід у фінансуванні регіональних проєктів. Одним з найбільш поширених механізмів є створення державних інвестиційних корпорацій. Ці організації залучають кошти з різних джерел: федерального бюджету, регіональних і місцевих бюджетів, а також приватних інвесторів. Такий підхід дозволяє об'єднати зусилля різних рівнів влади та бізнесу для вирішення проблем РР. Крім того, у США широко використовується практика співфінансування проєктів, що стимулює регіони до активнішої участі у процесі прийняття рішень та підвищує відповідальність за результати [50].

Таким чином, аналіз досвіду зарубіжних країн дозволяє зробити кілька важливих висновків щодо еволюції РР. По-перше, децентралізація на засадах субсидіарності стала ключовим принципом організації держуправління. По-друге, регіоналізація та децентралізація виявилися ефективними інструментами для забезпечення збалансованого розвитку територій. По-третє, відбувається перехід від централізованої до багаторівневої системи управління, в якій важливу роль відіграють як центральні органи влади, так і регіони та місцеві громади. По-четверте, зростає значення приватного сектору, ГО та професійних структур у формуванні та реалізації регіональної політики. І, нарешті, роль центрального уряду зміщується в бік формування загальних стратегій та створення сприятливого нормативно-правового середовища.

2.2 Аналіз Стратегії регіонального розвитку Дніпропетровської області

Для розробки ефективної стратегії РР необхідний комплексний аналіз його соціально-економічного стану. Проведений Інститутом регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України моніторинг свідчить про глибоку кризу, яка охопила майже всі сфери життя регіонів нашої держави: від демографічної ситуації та зайнятості до енергетики та бюджету. Такий масштабний характер проблем вимагає детального аналізу для визначення пріоритетних напрямів розвитку та розробки відповідних заходів [52].

Дніпропетровщина є одним з економічних лідерів України. Завдяки значним обсягам промислового виробництва, розвиненому агросектору та потужному експортному потенціалу, область вносить значний внесок у загальнодержавний ВВП і займає одне з провідних місць за чисельністю населення [53]

Війна в Україні мала руйнівний вплив на економіку регіонів. Зокрема, промислові регіони, такі як Дніпропетровська область, зазнали найбільших втрат через руйнування підприємств та інфраструктури. Це призвело до

значного скорочення економічної активності, зростання безробіття та погіршення життєвого рівня населення. Відновлення економічного потенціалу регіонів потребуватиме значних інвестицій та тривалого часу [54].

Промисловий сектор України, особливо в центральних регіонах, таких як Дніпропетровська область, зазнав найбільших збитків від війни. Багато підприємств, які забезпечували виробництво продукції для внутрішнього ринку та експорту, були пошкоджені або повністю зруйновані. Це призвело до значного скорочення виробничих потужностей та втрати значної частини активів. Відновлення промислового потенціалу України стане одним з найскладніших завдань у післявоєнний період [55; 56].

Війна в Україні спричинила глибоку економічну кризу, що проявилася у різкому скороченні виробництва, експорту та енергозабезпечення. В цих умовах пріоритетним завданням держави є розробка та реалізація ефективної стратегії відновлення. Необхідно відновити логістичні ланцюжки, відремонтувати енергетичну інфраструктуру, підтримати підприємства та забезпечити стабільне функціонування державного бюджету. Для досягнення цих цілей потрібна тісна співпраця центральних органів влади з регіональними адміністраціями. Війна призвела до значного розбалансування держбюджету, дефіцит якого за перший квартал 2022 року склав 67,5 млрд грн. Така ситуація вимагає негайного втручання держави та розробки ефективних механізмів держуправління [54].

Ознайомлюючись зі Стратегією РР Дніпропетровської області, потрібно зазначити, що у ній заплановано, що до 2027 року даний регіон перетвориться на сучасний інноваційний центр, де поєднуються високі технології та дбайливе ставлення до довкілля. Він стане привабливим для інвесторів завдяки розвиненій інфраструктурі, висококваліфікованим кадрам та сприятливому бізнес-клімату. Мешканці області матимуть доступ до якісних освітніх послуг, сучасних технологій та комфортного житла, що забезпечить їм високий рівень життя та можливості для саморозвитку.

Стратегія спрямована на перетворення області в сучасний європейський

регіон, де наукові досягнення та інновації є рушійною силою економічного зростання. Завдяки розвитку кластерної моделі та ефективному використанню інноваційного потенціалу, планується створити умови для залучення інвестицій та розвитку високотехнологічних виробництв. Це дозволить підвищити конкурентоспроможність регіону на світовому ринку та покращити якість життя населення (рис. 2.3) [57].

<i>Стратегічна місія</i>				
забезпечити примноження людського капіталу на основі створення комфортних та безпечних умов життєдіяльності, збереження природних ресурсів, зростання економічного та наукового потенціалу області				
<i>Стратегічні цілі (пріоритети)</i>				
1. Посилення економічної конкурентоспроможності регіону	2. Екологічна та енергетична безпека	Інноваційний розвиток регіону на основі smart-спеціалізації	3. Забезпечення якісних умов життя	4. Розвиток людського потенціалу
<i>Операційні цілі (напрями)</i>				
1.А. Зменшення економічних дисбалансів на основі розвитку промислово-виробничого комплексу	2.А. Створення умов для поліпшення стану довкілля	Smart А. Розвиток потенціалу хімічного комплексу	3.А. Розвиток інфраструктури регіону, благоустрій територій	4.А. Формування конкурентоспроможного інтелектуального капіталу
1.В. Розвиток агропромислового комплексу	2.В. Поліпшення управління відходами	Smart В. Поліпшення умов для розвитку наукового виробництва, зокрема машинобудування	3.В. Підвищення до європейського рівня умов проживання мешканців області	4.В. Здоровий та культурний розвиток населення
1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст	2.С. Енерго-ефективність та розвиток альтернативної енергетики		3.С. Забезпечення якості соціально-гуманітарних послуг на рівні провідних європейських стандартів	
1.Д. Розвиток туристичної сфери	2.Д. Розвиток екомережі та рекреаційних зон		3.Д. Ефективне публічне управління, розвиток е-демократії та е-урядування	

Рис. 2.3 – Схема Стратегії

Основні суб'єкти реалізації Стратегії представлені в Матриці основних суб'єктів та їх ролі у впровадженні Плану реалізації Стратегії (дод. А) (рис. 2.4):

Суб'єкти	Участь у впровадженні	Участь у фінансуванні	Участь у моніторингу й оцінюванні (МО)
Обласна, районні адміністрації та органи місцевого самоврядування	В якості партнерів здійснення проектів або бенефіціарів їх результатів	Спільне фінансування реалізації проектів	Безпосередньо для проектів , із спільним фінансуванням
Державні міністерства, відомства, установи	В якості партнерів здійснення проектів , для відповідних галузей	Спільне фінансування проектів , у яких вони зацікавлені	Безпосередньо для проектів , із спільним фінансуванням
Проекції та програми міжнародної технічної допомоги	Надання (міжнародної) технічної допомоги (у разі потреби)	Спільне фінансування більшості проектів	Безпосередньо для проектів , із спільним фінансуванням
Приватні інвестори і підприємства	Учасники у проектах , з приватним компонентом в якості бенефіціарів або партнерів реалізації проектів	Фінансовий внесок у реалізацію проектів , із приватним компонентом	Безпосередньо для проектів , із спільним фінансуванням
Банківські установи	В якості бенефіціарів	Спільне фінансування реалізації проектів	Моніторинг за цільовим використанням кредитних коштів
Обласні, районні і місцеві зацікавлені сторони	В якості партнерів або бенефіціарів проектів , у яких вони безпосередньо зацікавлені	Спільне фінансування здійснення проектів , від яких вони мають безпосередню вигоду	Надання інформації для моніторингу й наступної діяльності
Спеціалізовані неурядові організації (НУО), асоціації та установи	Управління проектами у сферах, де вони можуть продемонструвати відповідні знання/рекомендації	Головним чином у зв'язку з заходами зі збирання коштів	Підготовка звітів і ресурсів для моніторингу відповідних проектів
Університети, інститути, освітні заклади	Забезпечення практичних знань (ноу-хау), технічної допомоги	Спільне фінансування проектів , у яких вони зацікавлені	Фахові знання, дані і статистичні звіти для моніторингу у відповідних сферах
Агенція регіонального розвитку	Запуск проектів (розробка описів проектів , організація запрошення до торгів, лобювання, нагляд)	Ключова дійова особа у збиранні коштів для реалізації Стратегії	Моніторинг реалізації проектів

Рис. 2.4 – Матриця основних суб'єктів Стратегії

Розпочнемо наш аналіз Стратегії РР Дніпропетровської області з визначення стартових умов. Для цього ми скористаємося результатами SWOT-аналізу, який дозволяє оцінити потенціал регіону та ідентифікувати ключові фактори, що впливають на його розвиток. Розуміння сильних та слабких сторін, можливостей та загроз є необхідною умовою для ефективно оцінки стратегії (дод. Б).

Так, промисловий потенціал є однією з головних конкурентних переваг Дніпропетровської області (рис. 2.5).

Крім потужного промислового потенціалу, Дніпропетровська область має й інші значні переваги. Розвинена транспортна інфраструктура, ефективне сільське господарство та досвід використання альтернативних джерел енергії – це додаткові фактори, які сприяють економічному зростанню регіону.

**ПРОМИСЛОВИЙ
ПОТЕНЦІАЛ**

Унікальні корисні копалини: значні запаси залізної і марганцевої руд, кам'яного та бурого вугілля, є нафта, природний газ, рідкісні та кольорові метали (обліковується 249 родовищ і 79 об'єктів обліку). На їх основі в області є потужний гірничодобувний комплекс: Криворізький басейн – залізні руди; Павлоградський, Петропавлівський райони – кам'яне вугілля, м Марганець – одне з найбільших у світі родовищ марганцевих руд

Металургійна промисловість: найбільша в Європі домна на комбінаті «Арселор Міттал», металургійні комбінати у Дніпрі, містах Кам'янському, Марганці, Нікополі, Новомосковську

Хімічна промисловість: ПАТ «Азот», Павлоградський ПХЗ та інші

Машинобудівна галузь: підприємства у Дніпрі, Павлограді, Кривому Розі (ДП ВО Південний машинобудівний завод ім. О. М. Макарова, ПАТ «Дніпропетровський завод прокатних валків», ПАТ «Дніпропетровський агрегатний завод», ПАТ «Дніпропетровський стрілочний завод», ПАТ «Дніпроважмаш», ДП «НВК «Електровозобудування», ПАТ «Дніпровагонмаш» та інші)

Дніпропетровська область займає 2-є місце за інвестиційною привабливістю серед регіонів України

Рис. 2.5 –Розвинена промисловість як сильна сторона регіону [54]

Першою стратегічною ціллю Стратегії області є посилення економічної конкурентоспроможності регіону. Дана місія виконується завдяки реалізації відповідної Програми, спрямованої на диверсифікацію економіки області, тобто на розвиток нових галузей і секторів, які зменшать залежність від традиційних видів діяльності та зовнішніх ринків. Це дозволить створити більш стійку економіку, здатну протистояти зовнішнім шокам і забезпечити стабільне зростання [57].

Програма представлена 4-ма напрямками, дія яких спрямована на вирішення конкретних завдань в області шляхом реалізації 24 проєктів для досягнення поставлених цілей (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Орієнтовний фінансовий план Програми

№	Назви проєктів	Вартість, тис. грн			
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	Разом
Напрямок 1.А. Зменшення економічних дисбалансів, у тому числі на основі розвитку промислово-виробничого комплексу		1 735 020,4	973 090,3	974 590,3	3 682 700,9
1.	Створення та забезпечення функціонування офісу європейської інтеграції у Дніпропетровській області	1 500,0	2 000,0	2 500,0	6 000,0
2.	Забезпечення ефективної діяльності Агенції регіонального розвитку Дніпропетровської області	3 000,0	4 000,0	5 000,0	12 000,0
3.	Забезпечення ефективного функціонування індустріальних парків на території Дніпропетровської області	1 201 240,4	900 930,3	900 930,3	3 003 100,9
4.	Виробництво з випуску листів із полімерних матеріалів	92 880,0	11 610,0	11 610,0	116 100,0
5.	Створення підприємства з проектування та виготовлення резервуарів з полімерних матеріалів	23 760,0	2 970,0	2 970,0	29 700,0
6.	Виробництво ламінатних туб	8 640,0	1 080,0	1 080,0	10 800,0
7.	Виробництво фасадних фіброцементних плит	123 120,0	15 390,0	15 390,0	153 900,0
8.	Створення виробництва нового полімерного пакувального матеріалу	42 560,0	5 320,0	5 320,0	53 200,0
9.	Виробництво з нанесення полімерів на оцинковану сталь та алюміній	191 520,0	23 940,0	23 940,0	239 400,0
10.	Створення виробництва будівельних матеріалів	46 800,0	5 850,0	5 850,0	58 500,0
Напрямок 1.В. Розвиток агропромислового комплексу		1 674 130,0	217 110,0	216 360,0	2 107 600,0
11.	Створення спеціалізованих господарств із вирощування овочевих культур	1 250,0	1 250,0	–	2 500,0
12.	Створення простору для оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією	6 000,0	6 000,0	6 000,0	18 000,0
13.	Виробництво та обслуговування промислового холодильного обладнання GREENCOOL UKRAINE	1 274 400,0	159 300,0	159 300,0	1 593 000,0
14.	Виробництво металевих пакованок	123 440,0	15 430,0	15 430,0	154 300,0

№	Назви проєктів	Вартість, тис. грн			
		2021 рік	2022 рік	2023 рік	Разом
15.	Створення фруктових садів Межеріччя	106 400,0	13 300,0	13 300,0	133 000,0
16.	Виробництво сухого равликового слизу	10 640,0	1 330,0	1 330,0	13 300,0
17.	Комплекс зі зберігання плодово-овочевої продукції та її сортування	152 000,0	19 000,0	19 000,0	190 000,0
18.	Відкриття приватної сироварні у с. Залелія	–	1 500,0	2 000,0	3 500,0
Напряв 1.С. Диверсифікація економіки монопрофільних міст		1 735,0	1 566,0	1 756,0	5 057,0
19.	Створення бізнес-інкубаторів на території області	1 235,0	1 066,0	1 256,0	3 557,0
20.	Формування мережі корпорацій відновлювального (випереджаючого) смарт-розвитку Дніпропетровської області (ОТГ –міста – область)	500,0	500,0	500,0	1 500,0
Напряв 1.Д. Розвиток туристичної сфери		264 000,0	206 000,0	167 500,0	637 500,0
21.	Розбудова санаторію „Курорт Орлівщина”	19 000,0	14 000,0	13 000,0	46 000,0
22.	Створення спортивно-оздоровчого екологічного центру відпочинку у Верхньодніпровському районі	25 000,0	15 000,0	9 000,0	49 000,0
23.	Будівництво автодрому „MotorParkDnipro” у Петриківському районі	150 000,0	100 000,0	75 500,0	325 500,0
24.	Будівництво спортивно-розважального комплексу „GOLF RESORT” у Петриківському районі	70 000,0	77 000,0	70 000,0	217 000,0
Усього (24 проєкти)		3 674 885,4	1 397 766,3	1 360 206,3	6 432 857,9

Крім того, до сильних сторін РР можна віднести розвиток електронного урядування та електронної демократії в Дніпропетровській області, що сприяє підвищенню прозорості та відкритості влади, залученню громадськості до прийняття рішень та створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу. Це, в свою чергу, позитивно впливає на соціально-економічний розвиток регіону (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Перелік успішних проєктів по реалізації ефективного держуправління в Дніпропетровській області у 2023 році

Проект	Характеристика
1	2
<p>Побудова сучасної регіональної системи публічного управління</p>	<p>В області утворено та активно функціонують ЦНАПи у кожній з 86 громад області. Розпочав роботу ЦНАП у Чернецькій громаді Новомосковського району, у якому надають вже 130 послуг. Лідерами за кількістю послуг є Криворізький, Кам'янський та Дніпровський центри де налічується 600 сервісів. Разом усі точки доступу у 2023 році вже надали понад 1 млн послуг. Протягом року на Дніпропетровщині відкрито 10 нових віддалених робочих місць: 7 - у Лозуватській сільській територіальній громаді Криворізького району та 3 – Магдалинівській селищній територіальній громаді Новомосковського району, а 30 червня 2023 року у Глеюватській сільській територіальній громаді Криворізького району утворено центр надання адміністративних послуг з трьома віддаленими робочими місцями адміністраторів. У цьому ж періоді офіційно запрацював Центр надання адміністративних послуг у Славгородській сільській громаді Синельниківського району. Продовжено роботу з розвитку системи електронного документообігу -СЕДО в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування Дніпропетровської області.</p>
<p>Реалізація проєктної моделі розвитку мережі центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів) Дніпропетровської області</p>	<p>zareєстровано в ЦНАП більше ніж 10,4 тис. заяв для отримання паспорта громадянина України та 18,4 тис. заяв для отримання паспорта громадянина України для виїзду за кордон. Усі ЦНАП, які утворені виконавчими комітетами міських, сільських, селищних рад Дніпропетровської області підключені до шерингу е-документів за сценарієм Дія.QR. З початку 2023 року ЦНАП Дніпропетровської області надано 523,5 тис. послуг, чверть з яких соціального характеру (допомоги, пільги, субсидії, реєстрація ВПО тощо). Адміністративні послуги у цій сфері надаються у 65 ЦНАП регіону, їх територіальними підрозділами та віддалених робочих місцях адміністраторів з використанням програмного комплексу „Інтегрована інформаційна система “Соціальна громада“ (далі – ПС “Соціальна громада“).</p>
<p>Запровадження дієвих механізмів надання якісних та доступних адміністративних послуг мешканцям регіону</p>	<p>Через ЦНАП регіону надано більш ніж 355 комплексних послуг “е-Малютко”. Продовжено розвиток та розширення можливостей Регіонального віртуального офісу електронних послуг Дніпропетровської області (e-services.dp.gov.ua). Єдиний програмний комплекс – Віртуальний офіс – включено до Національного плану заходів з впровадження Ініціативи “Партнерство “Відкритий Уряд”. У системі Віртуальний офіс працюють: 77 ЦНАП від 75 територіальних громад області (1 ЦНАП підключений у тестовому режимі), 605 адміністраторів, 567 суб’єктів надання адміністративних послуг. За I півріччя 2023 року zareєстровано 201,4 тис. справ щодо надання адміністративних послуг. З початку року загальна кількість наданих послуг через ЦНАП регіону становить 523,5 тис. послуг.</p>

Однак, війна завдала значної шкоди промисловості регіону. Руйнування виробничих потужностей, перебої з логістикою та зменшення інвестицій призвели до значного спаду виробництва і, як наслідок, до погіршення економічної ситуації в області.

Війна посилила існуючі екологічні проблеми в регіоні. Руйнування промислових підприємств та порушення технологічних процесів призвели до збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в довкілля. Це, в свою чергу, негативно впливає на здоров'я населення та стан природних екосистем.

Війна завдала значної шкоди демографічній ситуації в країні. Дефіцит висококваліфікованих кадрів, зростання гендерної нерівності, приховане безробіття та зниження народжуваності – це лише деякі з проблем, з якими зіткнулася країна внаслідок військових дій.

Дніпропетровська область має доступ до широкого спектра зовнішніх можливостей, які можуть бути використані для досягнення її стратегічних цілей (рис. 2.6):

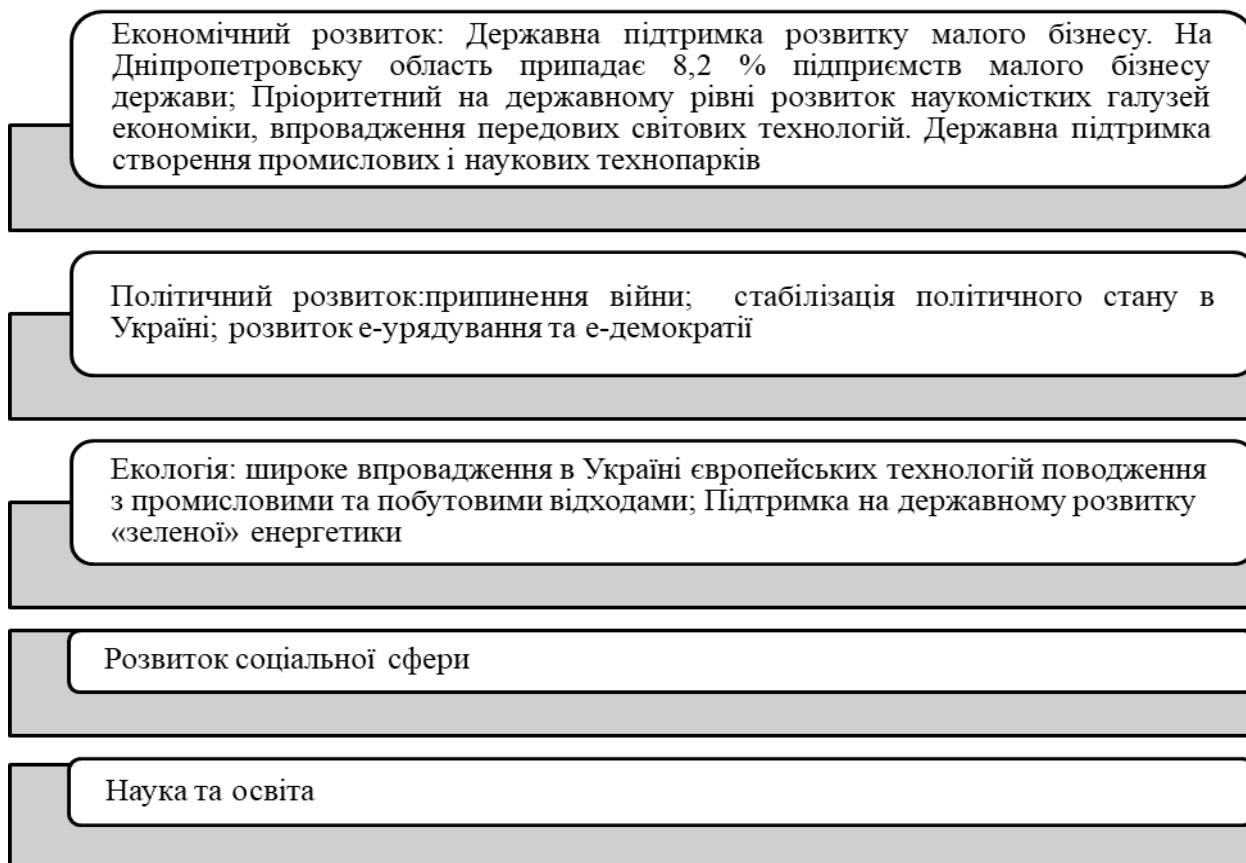

Рис. 2.6 – Перелік можливостей для розвитку області

Стратегія розвитку Дніпропетровської області на період до 2027 року, затверджена обласною радою у липні 2020 року, визначає пріоритети РР на довгострокову перспективу. Її реалізація розрахована на два етапи: 2021/2023 рр. та 2024/2027 рр. Це дозволяє гнучко реагувати на зміни зовнішнього середовища та коригувати стратегічні напрямки розвитку (дод. В.1, В.2).

З метою забезпечення ефективної реалізації Стратегії розвитку області було розроблено План дій, який деталізує першочергові завдання та заходи. Цей документ є основним інструментом координації зусиль різних суб'єктів для досягнення стратегічних цілей.

Перелік стратегічних цілей вище зазначеної Стратегії наведено на рис. 2.7:

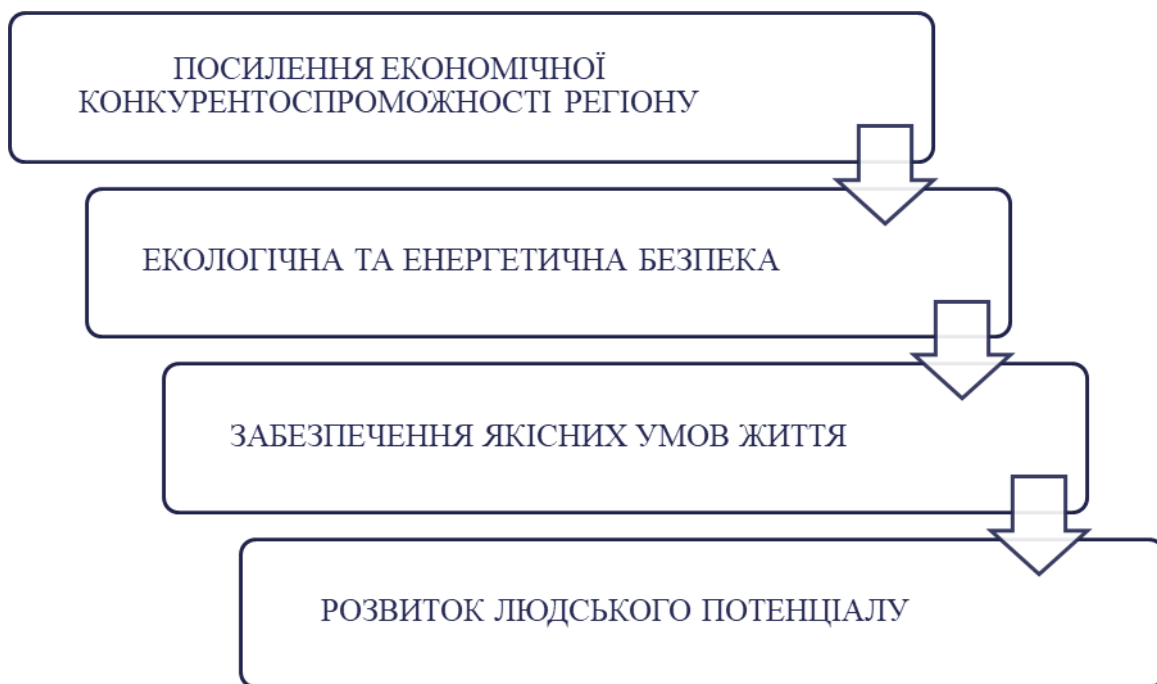

Рис. 2.7 – Перелік цілей Стратегії розвитку Дніпропетровської області до 2027 року [58]

Для досягнення стратегічної мети посилення економічної конкурентоспроможності регіону, Дніпропетровська область активно розвиває міжнародне співробітництво. Свідченням цього є значне зростання кількості візитів зарубіжних делегацій, що спостерігається з 2022 року. Так, у 2022 році область відвідали понад 97 міжнародних делегацій, а у 2023 році їх кількість

перевищила 122. Серед гостей були представники ООН, уряди інших країн, міжнародні організації та журналісти, що свідчить про зростаючий інтерес до регіону та його потенціалу (дод. В.1, В.2).

Голова Дніпропетровської області проводить регулярні зустрічі з представниками іноземних країн, під час яких обговорюється широкий спектр питань, включаючи двостороннє співробітництво, готовність до надзвичайних ситуацій, гуманітарну допомогу, відбудову регіону, освіту, соціальну сферу та співпрацю з міжнародними організаціями, такими як ЮНІСЕФ та ООН.

Для успішного РР життєво необхідні інвестиції. Саме тому в Дніпропетровській області створені спеціальні інвестиційні агенції, покликані залучати і супроводжувати інвесторів на всіх етапах реалізації їхніх проєктів (рис. 2.8):

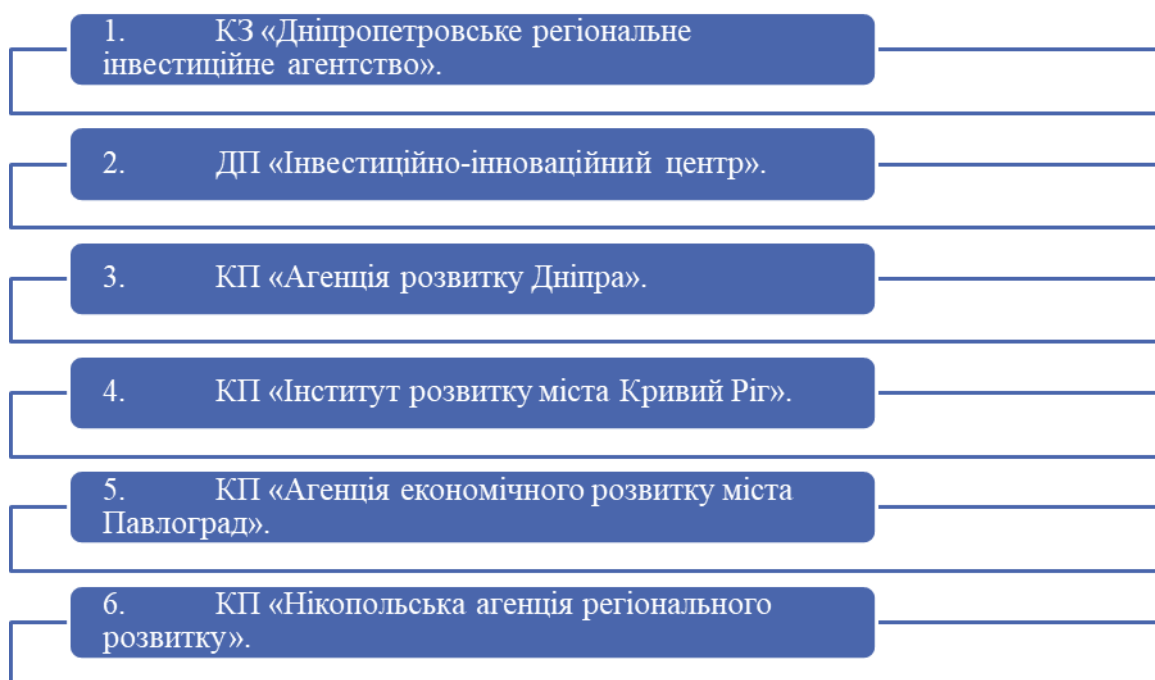

Рис. 2.8 - Інвестиційні агенції Дніпропетровщини

Звісно, діяльність зазначених КП Дніпропетровської області ускладнена військовим станом, що безпосередньо впливає на відтік інвестицій у прифронтіві зони.

Для успішної реалізації Проєктів, включених до Плану заходів щодо реалізації Стратегії РР, необхідне залучення інвестицій (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Список проєктів щодо посилення економічно конкурентоспроможності області

Проект	Характеристика
1	2
Виробництво з випуску листів із полімерних матеріалів	Проектом передбачено створення нового виробництва з випуску листового полімерного пластику з поліетилену, поліпропілену та інших полімерів за допомогою автоматизованої лінії. На сьогодні ця продукція імпортується до України. План постачання сировини для виробництва листового поліпропілену і поліетилену передбачає співпрацю з вітчизняними та зарубіжними виробниками.
Створення підприємства з проектування та виготовлення резервуарів полімерних матеріалів	Проектом передбачено створення підприємства з проектування та виготовлення резервуарів з полімерних матеріалів (поліпропілен, поліетилен, фторопласт та ін.), а також технологічного обладнання на їх основі.
Виробництво ламінатних туб	Проектом передбачено запуск виробництва ламінатних туб. Крім косметичної галузі туби використовуються в харчовій промисловості; хімічній промисловості; фармацевтиці – мазі, гелі. Майже всі косметичні виробництва при фасуванні своєї продукції (кремів, гелів та бальзамів) віддають перевагу тубі. На ринку України та за її межами упаковка-туба є дуже поширеною і популярною у виробників і досить зручною для використання споживачами.
Виробництво нанесення полімерів на оцинковану сталь та алюміній	Проектом передбачено створення лінії з нанесення полімерів на сталь листову оцинковану. Проектна потужність 55000 тонн/рік сталі. Сталь листово оцинкована з полімерним покриттям є сировиною для виробництва сучасних фасадних та покрівельних матеріалів, у тому числі сандвіч-панелей та металочерепиці. Цілями проекту є: насичення ринку України сталлю листовою оцинкованою з полімерним покриттям, на даний час в державі не існує сучасного виробника; оптово-роздрібна торгівля сталлю з різними видами покриття, виробництво покрівельних та фасадних матеріалів (металочерепиця, профнастил, сайдинг), виробництво металевої упаковки; обладнання дозволить виробляти невеликими партіями широкий асортимент продукції як у колірній гамі, так і з текстурованими та механічними властивостями.
Створення виробництва будівельних матеріалів	Проектом передбачено створення виробничих ліній енергозберігаючих матеріалів (термофасад) та бетонних виробів для благоустрою територій (тротуарної плитки, бордюрів і бетонно-декоративних виробів). Такі будівельні матеріали для оздоблення фасадів мають високу теплоефективність, екологічність, стійкість до вологи. Мають мінімальні терміни монтажу та можливість працювати з ними в будь-який час року. Бетонні вироби для благоустрою територій мають сучасне різноманіття форм, кольорів і фактур тротуарних плиток, високі експлуатаційні характеристики – морозостійкість та стійкість до впливу хімічних речовин. Метою проекту є задоволення попиту споживачів якісними, сучасними, енергозберігаючими матеріалами.

Аграрний сектор є життєво важливим для Дніпропетровської області, забезпечуючи продовольчу безпеку регіону та країни в цілому. Загальна площа с/г угідь області становить понад 2,5 млн га, що робить її одним з найбільших аграрних регіонів України. Основними напрямками с/г виробництва є вирощування зернових, технічних культур та овочів, а також тваринництво. На жаль, війна завдала значної шкоди аграрному сектору, зокрема, через забруднення земель вибухонебезпечними предметами. Відновлення с/г виробництва є одним з пріоритетних завдань для забезпечення сталого розвитку регіону.

У Дніпропетровській області впроваджуються наступні інвестиційні проекти (рис. 2.9):

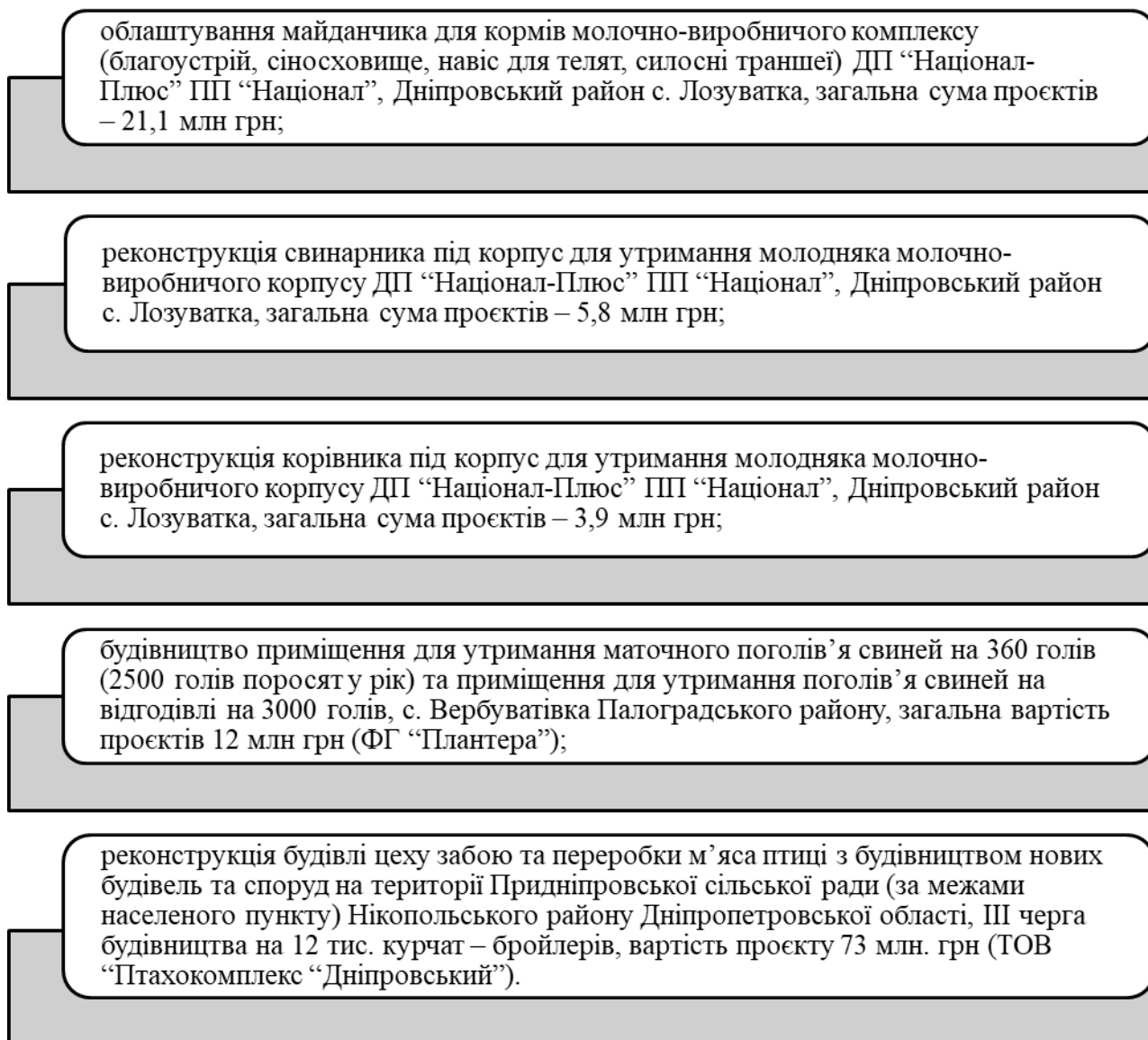

Рис. 2.9 – Інвестиційні проекти, реалізовані за власні кошти підприємств

Незважаючи на певні державні програми підтримки аграрного сектору, такі як «Доступні кредити «5-7-9»», їхня ефективність є недостатньою для вирішення всіх проблем галузі. Хоча у 2023 році майже 600 агропідприємств області скористалися цими кредитами, загальна сума наданої фінансової допомоги є недостатньою для задоволення потреб великої кількості сільгоспвиробників. Крім того, грантова підтримка, спрямована на розвиток садівництва, ягідництва та тепличного господарства, охопила лише невелику частину аграрних підприємств.

Дніпропетровська область демонструє значні успіхи у розвитку альтернативної енергетики. За минулий рік було встановлено понад тисячу сонячних електростанцій загальною потужністю понад 1300 МВт. Це свідчить про активне впровадження «зелених» технологій та зростання інтересу до відновлюваних джерел енергії (далі – ВДЕ) серед населення та бізнесу. Особливо варто відзначити розвиток сонячної енергетики, яка стала одним з пріоритетних напрямків у регіоні. Так, у 2023 році було введено в експлуатацію 137 сонячних електростанцій приватних домогосподарств та 1 сонячну електростанцію. Також в регіоні інсталювані чотири дахові сонячні електростанції потужністю 0,4 МВт задля забезпечення власних потреб суб'єктів господарювання в Павлоградському та Кам'янському районах.

Війна суттєво вплинула на реалізацію соціальних проєктів. Незважаючи на те, що на будівництво та ремонт медичних закладів було передбачено понад 250 млн грн., а на облаштування безпечних умов в освітніх закладах – понад 154 млн грн., значна частина цих коштів не була використана через бойові дії та обмежені фінресурси. Це призвело до затримки або повного припинення багатьох важливих проєктів, які спрямовані на покращення якості життя населення.

Незважаючи на руйнівний вплив війни, Дніпропетровська область демонструє стійкість та здатність адаптуватися до нових умов. Хоча реалізація багатьох стратегічних проєктів була відкладена, регіон продовжує рухатися вперед, шукаючи нові можливості для розвитку.

2.3 Напрями удосконалення механізмів державного управління ефективним розвитком регіонів

Для успішної реалізації європейського курсу України необхідно реформувати систему регулювання. Недосконалість існуючих механізмів регулювання, слабка спроможність ОМС та економічна відсталість багатьох регіонів є серйозними перешкодами. Це призводить до неефективного використання бюджетних коштів, зростання корупції та зниження якості публічних послуг. В результаті, Україна не може в повній мірі реалізувати свій потенціал та інтегруватися в європейський простір. Посилення ролі регіонів у прийнятті рішень та забезпечення ефективною координації між різними рівнями влади є ключовими завданнями для успішної модернізації країни.

Проводячи дослідження структури механізмів реалізації держуправління РР [59; 60], отримані матеріали узагальнено на рис. 2.10.

Рисунок 2.10 чітко демонструє, що для забезпечення сталого розвитку України та успішної євроінтеграції необхідно провести системну реформу держуправління, особливо на регіональному рівні. Застаріла структура управління, що склалася історично, не забезпечує ефективною координації між центральною та місцевою владою, гальмує розвиток інновацій та перешкоджає залученню інвестицій. Це, в свою чергу, уповільнює процес модернізації країни та її інтеграцію в європейський простір.

Існуючі проблеми в системі держуправління на регіональному рівні, такі як відсутність чіткої стратегії розвитку з урахуванням євроінтеграції, невизначеність цілей трансформаційних процесів та недостатня увага до демократичних процедур, свідчать про необхідність кардинальних змін. Для успішної євроінтеграції України необхідно розробити новий підхід до управління РР, який базуватиметься на принципах демократії, прозорості та підзвітності, а також забезпечить ефективне використання ресурсів та адаптацію до змін зовнішнього середовища. Така стратегія має включати чітко визначені цілі, пріоритети та механізми їх реалізації (рис. 2.11):

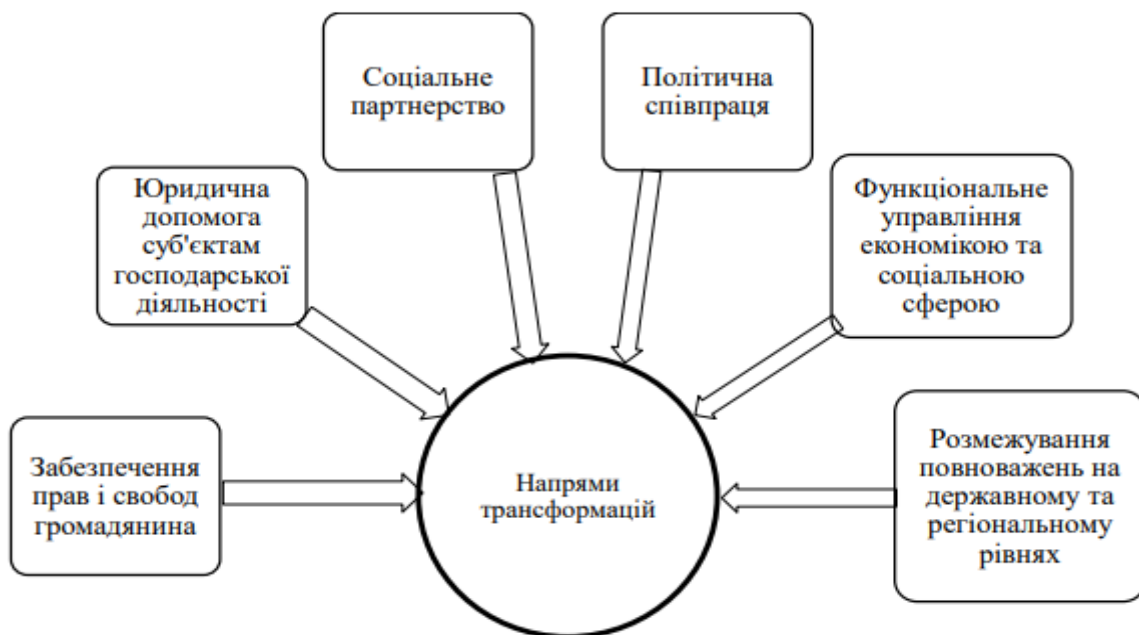

Рис. 2.11 - Удосконалення механізмів держуправління РР, складено на основі аналізу джерела [61, с. 51]

Визначивши основні напрями удосконалення механізмів держуправління РР, необхідно перейти до розробки детального алгоритму, що описуватиме послідовність дій та механізми їх реалізації (рис. 2.12):

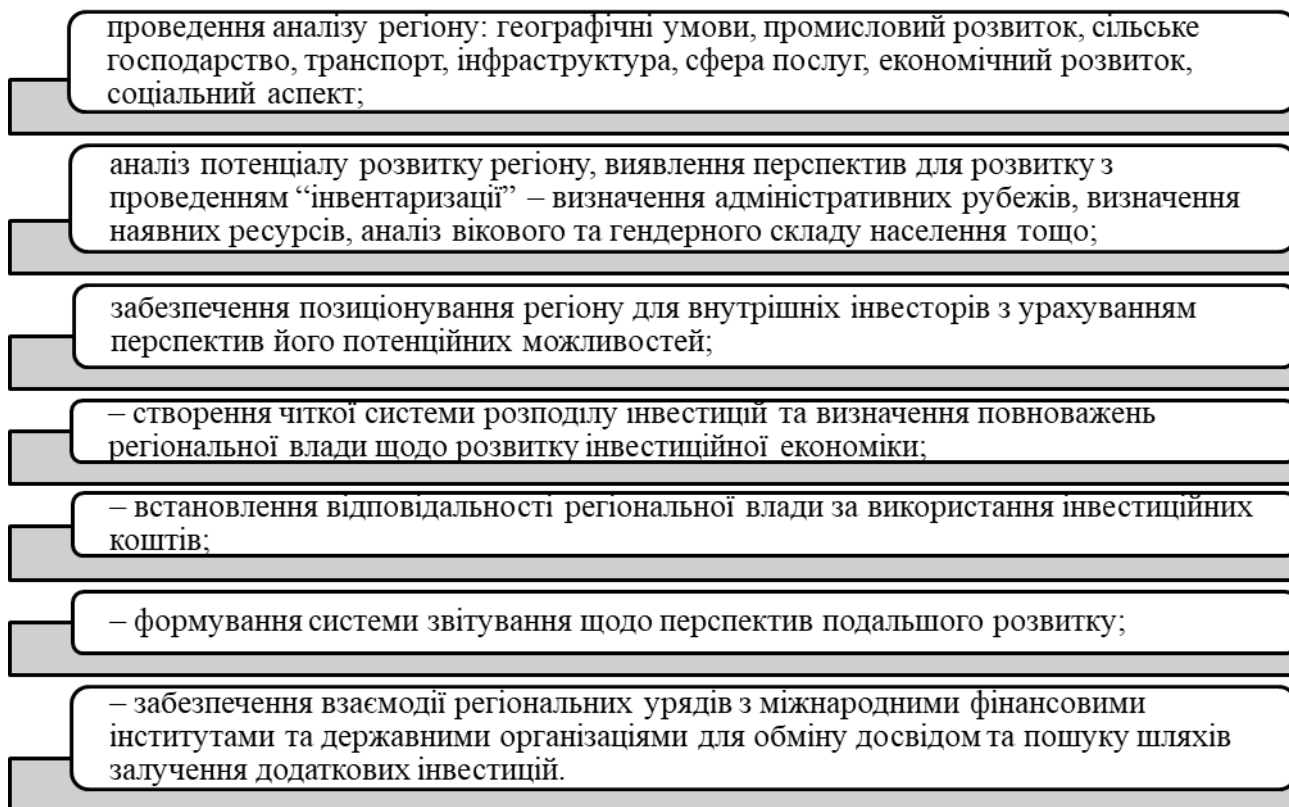

Рис. 2.12 – Алгоритм для розробки механізму держуправління РР

Таким чином, метою запровадження нового алгоритму є забезпечення збалансованого розвитку всіх регіонів України з урахуванням їхніх специфічних особливостей та потенціалу. Такий підхід дозволить подолати диспропорції в розвитку між регіонами, підвищити рівень життя населення та створити сприятливі умови для інвестування. Його застосування дозволить не лише підвищити ефективність держуправління, але й забезпечити збалансований розвиток економічної та соціальної сфер регіонів, що є одним з ключових факторів успішної євроінтеграції.

Висновки до розділу 2

Аналіз зарубіжного досвіду свідчить про те, що ефективна регіональна політика базується на таких принципах, як:

- децентралізація- передача повноважень від центру до регіонів;
- субсидіарність - вирішення питань на найнижчому можливому рівні управління;
- багаторівневість - залучення різних рівнів влади до процесу управління;
- партнерство - співпраця держави, бізнесу, громадських організацій та місцевих громад;
- гнучкість - здатність адаптуватися до змінних умов.

Ці принципи забезпечують більш ефективне використання ресурсів, врахування місцевих особливостей та підвищення задоволеності населення.

Центральні регіони України, зокрема Дніпропетровщина, найбільше постраждали від російської агресії. Промислові підприємства, які забезпечували значну частину експорту та виробництва для внутрішнього ринку, були пошкоджені або повністю зруйновані. Це призвело до масових звільнень, скорочення податкових надходжень до місцевих бюджетів та погіршення життєвого рівня населення.

Стратегія розвитку Дніпропетровської області терміном до 2027 року визначає шлях подальшого РР. Вона базується на глибокому аналізі поточної ситуації та враховує як сильні сторони регіону, так і його слабкі місця. Стратегія спрямована на створення умов для сталого розвитку Дніпропетровщини та підвищення якості життя її мешканців.

Глибокий аналіз соціально-економічного стану Дніпропетровської області виявив парадоксальну ситуацію: хоча регіон є одним з економічних лідерів країни, ряд соціальних та екологічних показників залишає бажати кращого. Цей дисбаланс між економічним зростанням та якістю життя населення вимагає комплексного вирішення. Саме тому було прийнято рішення розробити нову стратегію розвитку, яка поставить людину в центр уваги та забезпечить гармонійний розвиток усіх сфер життя.

В умовах повномасштабної війни, особливо для прифронтової Дніпропетровської області, виклики для розвитку регіону є надзвичайно гострими. Тому ефективне держуправління РР стає ключовим завданням для органів влади на всіх рівнях.

Впровадження розробленого алгоритму реалізації держуправління РР передбачає комплексний підхід до даного процесу. Він включає детальний аналіз потенціалу кожного регіону, визначення пріоритетних напрямів розвитку, залучення інвестицій та створення сприятливих умов для ведення бізнесу. Такий підхід дозволить підвищити конкурентоспроможність регіонів, покращити якість життя населення та забезпечити сталий розвиток країни в цілому, сприяючи успішній євроінтеграції України.

ВИСНОВОК

Історично склалося так, що РР розглядався як суто економічний процес. Однак, починаючи з 80-х років минулого століття, відбулася трансформація цього поняття. Дослідники все більше усвідомлюють, що для оцінки якості життя населення та стійкості РР необхідно враховувати не лише економічні показники, а й широкий спектр соціальних, екологічних, політичних та культурних факторів. Міжрегіональні відмінності в рівні життя та добробуті, навіть при схожих економічних показниках, свідчать про те, що традиційні економічні індикатори не завжди адекватно відображають реальну ситуацію. Сучасні дослідження пропонують більш комплексний підхід до аналізу РР, який враховує як внутрішні, так і зовнішні фактори, а також динаміку соціальних процесів у часі і просторі.

У першому розділі магістерської роботи розкрито сутність механізми держуправління РР. Механізми держуправління РР представляють собою складну систему взаємопов'язаних елементів, яка забезпечує цілеспрямований вплив на процеси розвитку різних територій країни. Ця система включає в себе правові норми, інституції, фінансові ресурси, планування, координацію та контроль. Завдяки їхній взаємодії досягається гармонійний РР, зменшуються диспропорції між ними, створюються сприятливі умови для інвестицій та підтримки підприємництва. Головна мета таких механізмів – забезпечення сталого РР з урахуванням потреб та інтересів їхніх мешканців. Важливим компонентом цих механізмів є моніторинг та оцінка ефективності РР, що дозволяє своєчасно виявляти проблеми та вносити необхідні корективи.

Повномасштабна війна в Україні поставила перед РР низку нових викликів. Зруйнована інфраструктура, масова міграція населення, зміна адміністративно-територіального устрою – все це вимагає розробки нових підходів до управління РР. При цьому, українська наука має адаптуватися до нових умов і розробити нові інструменти аналізу та прогнозування.

Євроінтеграція України вимагає кардинальних змін у всіх сферах життя,

у тому числі й у РП. Основна мета РП сьогодні – це забезпечення поступової адаптації українських регіонів до європейських стандартів. Це передбачає створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток інфраструктури, підвищення якості життя населення та зміцнення місцевого самоврядування. РП має стати рушійною силою змін, яка допоможе Україні наблизитися до європейських стандартів.

Система держуправління РР в Україні характеризується значною розпорошеністю нормативно-правової бази, що ускладнює її розуміння та застосування. Відсутність єдиного закону, який би комплексно регулював держуправління РР, створює певні труднощі для його ефективною реалізації.

ЗУ «Про засади державної РП» визначив, що ефективне управління РР в Україні має базуватися на п'яти взаємопов'язаних елементах: плануванні, фінансуванні, реалізації, моніторингу та оцінці. Важливо розуміти, що ці елементи утворюють єдину систему, де неефективність одного з них негативно впливає на результативність інших. Ухвалені зміни до законодавства про РР створюють нові можливості для більш ефективного використання ресурсів та прискорення економічного зростання в різних регіонах країни.

В аналітичній частині магістерської роботи на початку розглянуто досвід зарубіжних країн щодо формування ними конкурентних переваг держуправління РР. Сучасна РП характеризується дедалі більшою роллю різних суб'єктів. Якщо раніше основні рішення приймалися на центральному рівні, то сьогодні спостерігається тенденція до децентралізації повноважень і розширення участі регіонів та місцевих громад у процесі управління. Приватний сектор, громадські організації та професійні структури також відіграють важливу роль, сприяючи розвитку регіональних ініціатив. Центральний уряд, у свою чергу, фокусується на формуванні загальних стратегій та створенні сприятливих умов для розвитку регіонів.

Розв'язана Росією повномасштабна війна завдала нищівного удару по економіці України. За оцінками експертів, український ВВП може скоротитися на третину, що призведе до глибокої економічної кризи. Масштабні руйнування

інфраструктури, перебої з енергопостачанням та логістичні проблеми паралізували роботу багатьох підприємств, особливо в промисловому секторі. Це, в свою чергу, спричинило різке зростання безробіття, падіння доходів населення та поглиблення соціальної нерівності.

Незважаючи на значні економічні досягнення, Дніпропетровська область стикається з низкою соціальних та екологічних проблем, які негативно впливають на якість життя її мешканців. Щоб змінити цю ситуацію та забезпечити сталий РР, необхідно кардинально переглянути стратегічні пріоритети. Нова стратегія розвитку покликана сформувати нове бачення майбутнього Дніпропетровщини, в якому економічний прогрес буде нерозривно пов'язаний з поліпшенням соціального благополуччя та збереженням довкілля.

Промисловий потенціал Дніпропетровської області є одним з найвищих в Україні. Це обумовлено не тільки наявністю значних запасів мінеральних ресурсів, але й розвиненою інфраструктурою, яка включає в себе залізничні та автомобільні шляхи, порти на Дніпрі, а також потужні енергетичні мережі. Крім того, регіон має значний науково-технічний потенціал, що сприяє розробці та впровадженню інноваційних технологій.

У рамках розробки Стратегії розвитку Дніпропетровської області терміном до 2027 року було проведено детальний аналіз сильних та слабких сторін регіону. Результати дослідження підтвердили значний промисловий потенціал області, який обумовлений наявністю унікальних природних ресурсів та розвиненою інфраструктурою. Металургія, хімічна промисловість та машинобудування традиційно є провідними галузями економіки регіону. Крім того, Дніпропетровщина приваблює інвесторів своїми широкими можливостями для бізнесу, що свідчить про її конкурентоспроможність на загальноукраїнському рівні.

Попри значні успіхи у реалізації стратегії розвитку, повномасштабна війна Росії проти України внесла корективи в плани розвитку Дніпропетровської області. Обмеження фінансування, руйнування

інфраструктури та міграція населення створили нові виклики для регіону. Для подолання наслідків війни та забезпечення сталого розвитку необхідно розробити нову стратегію, яка враховуватиме нові реалії.

Саме тому, наразі необхідно розробити шляхи удосконалення держуправління РР, зокрема: розробити підхід до необтяжливого податкового та економічного регулювання політичних процесів; розробити стратегічні плани на більш короткотривалий період з урахуванням теперішніх подій; збільшити підтримку державою бізнесу; посилити співпрацю з донорськими міжнародними організаціями; налагодити логістику тощо. Такі заходи дозволять не тільки вистояти в таких умовах, але й розвивати регіони України.

Реалізація запропонованого у роботі алгоритму для розробки механізму держуправління РР, у т.ч. Дніпропетровської області, дозволить створити сприятливі умови для розвитку підприємництва в регіонах, що сприятиме створенню нових робочих місць та підвищенню доходів населення. Крім того, залучення інвестицій в інноваційні проекти дозволить модернізувати економіку регіонів та підвищити їхню конкурентоспроможність на світовому ринку. Це, в свою чергу, сприятиме зростанню ВВП країни та покращенню її міжнародного іміджу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічний та виробничий потенціал адміністративних і виробничих систем : монографія / за заг. ред. О. Ф. Балацького. – Суми : ІТД «Університетська книга», 2006. – 973 с.
2. Коротич О.Б. Державне управління регіональним розвитком України : [монографія] / О.Б. Коротич. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2006. – 220 с.
3. Федорчак О. В. Класифікація механізмів державного управління / О. В. Федорчак [Електронний ресурс] // Демократичне врядування : наук. вісн. – Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2008. – Вип. 1. – Режим доступу : <http://www.academy.lviv.ua>
4. Місцевий економічний розвиток: моделі для успіху / Під ред. М. Дацишина. – К.: «Інститут Реформ», 2003. – 41 с.
5. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова КМУ. від 5 серпня 2020 р. № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
6. Державна програма розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/408-2021-%D0%BF#Text>
7. Дунаєв І. В. Механізми модернізації регіональної економічної політики в Україні в умовах інтеграційних процесів: дис. ... д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2018. 440 с.
8. Качний О. С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціальноекономічними процесами регіонального рівня. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід № 5/2018.
9. Ковальчук В. Удосконалення механізму державного управління сталим розвитком регіону. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2015. Вип. 1. С. 45-49.

10. Мельничук Л. М. Концептуальні основи державного управління соціальним розвитком регіонів. Інвестиції: практика та досвід: журнал. 2016. № 17. С. 86-91. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2016_17_16.

11. Грищенко І. М. Зарубіжний досвід управління регіональним розвитком. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2018. № 5. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/5.pdf

12. Державне та регіональне управління: [підручник] Є. Г. Карташов, В. В. Євдокимов, І. О. Драган, О. І. Дацій та ін.; за заг. ред. Є. Г. Карташова. Київ, 2019. 223 с.

13. Латинін М. А. Теоретичні основи державного управління регіональним розвитком. Науковий вісник: Державне управління №1, 2018. С. 57-66.

14. Архипенко І. Зарубіжний досвід формування й реалізації регіональної економічної політики. Державне управління та місцеве самоврядування, 2019, вип. 2(41).

15.

16. Вишиванюк, М. В. (2011). Механізми державного управління сталим розвитком регіонів. Державне управління: удосконалення та розвиток, 3. Отримано з <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=473>.

17. Бондар, К. В. (2021). Удосконалення механізмів публічного управління сталим розвитком регіонів України в умовах глобалізації: адаптаційний підхід. Державне будівництво, 1, 1-13. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.21.01.30>

18. Котов, І. В. (2023). Механізми публічного управління сталим розвитком територіальних громад в Україні. Держава та регіони, 2(80), 106-110.

19. Медловська, Н.В., & Яценко, О.В. (2023). Теоретичні підходи до обґрунтування змісту механізмів державного управління стійким регіональним розвитком в Україні. Наукові перспективи – Scientific perspectives, 10 (40), 185-189. Retrieved from [invalid URL removed]. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10\(40\)-185-199](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-10(40)-185-199).

20. Територіальний розвиток і регіональна політика в Україні: виклики та пріоритети сталого енде- генного зростання регіонів України в умовах сучасних реформ наук. ред. В. С. Кравців. Львів, 2018. 157 с.
21. Armstrong H. *Regional Economics and Policy* / H. Armstrong and J. Taylor. – (3rd Edition). – London : Blackwell, 2000.
22. Geddes M. *Evolution and conflict in local economic development* / M. Geddes and I. Newman. – *Local Economy*, 1999. – Vol. 13(5). – P. 12–25.
23. Morgan K. *Sustainable regions: governance, innovation and scale* / K. Morgan // *European Planning Studies*. – 2004. – Vol. 12 (6). – P. 871–919.
24. Hart G. *Development critiques in the 1990 s: cul de sac and promising paths* / G. Hart. – *Progress in Human Geography*, 2001. – Vol. 25. – Issue 4. – P. 649–658.
25. Stiglitz J. E. *Report of the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress* / J. E. Stiglitz, A. Sen and J.-P. Fitoussi. – 2009. – Режим доступу : <http://www.stiglitz-sen-fitoussi.fr/en/index.htm>
26. Beer A. *Developing Locally: An International Comparison of Local and Regional Economic Development* / A. Beer, G. Haughton and A. Maude. – Bristol, Policy Press, 2003.
27. Markusen A. *Regions: The Economics and Politics of Territory* / A. Markusen. – Rowman and Allenheld : Totowa, NJ, 1987.
28. Качмарський Є. І. Трансформації інституційного забезпечення регіональної політики в Україні. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2023. Вип. 93. С. 202-215/
29. Варналій З.С., Білик Р. Р. *Економічна безпека та конкурентоспроможність регіонів України: монографія*. Чернівці: Технодрук, 2018. 456 с.
30. Максименко С. *Перспективи регіональної політики України в контексті європейського досвіду*. *Незалежний культурологічний часопис*. 2002. № 23. С. 11-14.

31. Семиноженко В.П., Данилишин Б.М. Новий регіоналізм. Київ: Наукова думка, 2005. С. 19.
32. Державна регіональна політика України: особливості та стратегічні пріоритети: монографія. Київ: НІСД, 2007. 768 с.
33. Долішній М.І. Організаційне та наукове забезпечення реалізації регіональної політики в Україні. Вісник АЕН України. 2004. № 2. С. 3-7.
34. Максименко С., Кіш Є., Лендзел М., Студенніков І. Регіональна політика в країнах Європи. Уроки для України. Київ: Логос, 2000. 171с.
35. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ-ХХІ століть: нові пріоритети. – К.: Наукова думка, 2006. – 515 с.
36. Кіш Є., Вишняков О., Лендзел Л. На шляху до Європи. Український досвід єврорегіонів. Київ: Логос, 2000. 224 с.
37. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. Офіц. вісн. України. 2015. № 18.
38. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
39. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI. Відом. Верховної Ради України. 2010. № 50. Ст. 572
40. Господарський кодекс України від 2003 р. № 436-IV. Відом. Верховної Ради України. № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144.
41. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо засад державної регіональної політики та політики відновлення регіонів і територій: Закон України від 09.07.2022 р. № 2389-IX. Офіц. вісн. України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2389-20#Text>
42. Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо забезпечення економічного зростання, стимулювання розвитку регіонів та запобігання корупції». № 713/2019. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/713/2019#Text>

43. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. Постанова КМУ. від 5 серпня 2020 р. № 695. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

44. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 5 лют. 2015 р. № 156-VIII. Офіц. вісн. України. 2015. № 18.

45. Грищенко І. М. Зарубіжний досвід регулювання соціально-економічного розвитку регіонів / І. М. Грищенко // Актуальні питання публічного управління та адміністрування в контексті реалізації адміністративної реформи : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. (Умань, черв. 2018 р.). Умань, Уманський національний університет садівництва, 2018. □ С. 54.

46. Дегтярьова І. О. Конкуреноспроможність регіону: стратегічні пріоритети та механізми державного управління : монографія / І. О. Дегтярьова. К. : НАДУ, 2012. 368 с.

47. Куйбіда В. С. Регіональний розвиток та просторове планування територій: досвід України та інших держав-членів Ради Європи : зб. нормат.-прав. актів і наук.-аналіт. матеріалів з питань регіонального розвитку та просторового планування / В. С. Куйбіда, В. Негода. К. : Вид-во "Крамар", 2009. 176 с.

48. Ковальський М.Р., Пустовойт Є.О. Ресурсний територіальний потенціал і методичні основи його оцінки. Публічне урядування. 2021. № 3 (28). С. 31-37.

49. Пустовойт Є.О. Вплив органів публічного управління на розвиток конкурентних переваг регіону. Публічне урядування. 2022. № 1. С. 110-115.

50. Васильєва О. І. Регіональне управління в умовах реформування владних відносин : монографія / О. І. Васильєва. Донецьк : Юго-Восток, 2009. 436 с.

51. Регіональне управління : підручник / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ, 2014. 516 с.

52. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості : науково-аналітичне видання / наук. ред. Сторонянська І.З. Львів : ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>

53. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Foblrada.dp.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F08%2F%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.docx>

54. Економіка України під час війни: оперативна оцінка, квітень 22. Аналітична записка. Центр економічної стратегії. URL: https://ces.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/UKR_%D0%95%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0-%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%96%D0%B4-%D1%87%D0%B0%D1%81-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8.pdf

55. Вимушена міграція і війна в Україні (24 лютого – 24 березня 2022). Аналітичний центр Cedoss. URL: <https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/vymushena-migracziya-ta-vijna-v-ukrai%CC%88ni.docx-1.pdf> (дата звернення: 29.03.2022)/

56. Україна – дані ВПО: загальне опитування населення (9–16 березня 2022 р.). URL: <https://dtm.iom.int/reports/ukraine-%E2%80%94-idp-figures-general-population-survey-9-%E2%80%94-16-march-2022> (дата звернення: 18.03.2022).

57. <https://oblrada.dp.gov.ua/rishennia/sklikannia-7/xxiv-sesiya/%d0%bf%d1%80%d0%be-%d1%81%d1%82%d1%80%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%b3%d1%96%d1%8e-%d1%80%d0%b5%d0%b3%d1%96%d0%be%d0%bd%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%be%d0%b3%d0%be-%d1%80%d0%be%d0%b7%d0%b2%d0%b8%d1%82%d0%ba-2/>

58. <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Foblrada.dp.gov.ua%2Fwp-content%2Fuploads%2F2020%2F08%2F%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F.docx>

59. Дунаєв І. В. Механізми модернізації регіональної економічної політики в Україні в умовах інтеграційних процесів: дис. д-ра наук з держ. упр.: 25.00.02. Харків, 2018. 440 с.

60. Качний О. С. Формування та реалізація дієвих механізмів державного управління соціально-економічними процесами регіонального рівня. Державне управління. Інвестиції: практика та досвід. № 5/2018.

61. Нова регіональна політика для нової України: аналіт. доп. за заг. ред. Я. А. Жаліла. Київ: Ін-т сусп. екон. дослідж., 2017. 76 с.